

1984/85:55

Måndagen den 17 december em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

8 § Fortsattes behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1984/85:7, 9 och 8 (*forts. från prot. 54*).

Ytterligare sysselsättningsåtgärder m. m. (forts. AU 7)

Anf. 70 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tänkte i huvudsak ha två teman för det här anförandet. Trots det som har sagts i den tidigare debatten tänkte jag tillåta mig att vara glad över den utveckling som vi har haft på arbetsmarknaden under hösten. Det är det första temat. Det andra är att jag tänkte försöka förklara varför vi trots det inte kan vara nöjda.

För ungefär ett år sedan var jag på ett av många projekt mot ungdomsarbetslösheten som finns ute i landet. Det kallas Lyftet och finns i Ängelholm. Det är en kombination av olika statliga och kommunala insatser med beredskapsarbete som en tung bit, där ungdomar får pröva på att skapa egna företag. De får pröva den verksamheten i beredskapsarbetets form.

Jag skulle vara med på en utställning som de här ungdomarna skulle ha, men de sade med detsamma jag kom dit: Först måste du se ett bildband om oss. Och så visade de ett bildband, som jag till att börja med blev ganska chockad över. På bildbandet framträdde den ena efter den andra av ungdomarna och sade: Jag är bra på det. Jag är bra på detta och detta.

Jag blev förvånad när jag såg bildbandet. Det var så osvenskt att våga förklara att man var bra på någonting. Som tur var, kan jag säga, var bildbandet ganska långt, så jag hann vänja mig. Jag hann fundera över om det här ändå kanske inte var en väldigt riktig uppläggnings för de här ungdomarna, som så många gånger varit nedtryckta i skorna, som så lätt kunnat fås att tro att de inte var bra på någonting. Men det fanns naturligtvis hos var och en av dessa ungdomar, precis som de sade, någonting som var bra. De är en resurs, inte ett problem.

Det här sättet att angripa tillvaron används numera i ganska många av de "jobbsökarklubbar" som finns runt om i landet, men det är ett ganska svenskt sätt. I den debatt som fördes under timmarna närmast före middagspausen här i riksdagen tävlade de borgerliga ledamöterna med vpk:s om att svartmåla det svenska samhället och arbetsmarknadspolitiken.

Det är som om det vore fult att glädja sig åt att vi under hösten faktiskt har upplevt förbättringar på den svenska arbetsmarknaden. Det är som om det vore fult att säga att den svenska arbetsmarknadspolitiken fungerar bra.

Jag tycker inte att det skall vara fult. Jag tycker att vi kan säga med stolthet i rösten att vi i Sverige faktiskt är bra på det här. Med "vi" menar jag då inte bara den socialdemokratiska regeringen. Arbetsmarknadspolitiken i det här landet har byggts upp under årtionden med samarbete mellan arbetsgivare, arbetstagare och statliga organ, och det stora flertalet av de politiska besluten har också de flesta partier i riksdagen ställt sig bakom.

Vi är alltså bra i Sverige på arbetsmarknadspolitik, och det är ett av de främsta skälen till att vi kan konstatera att under den här hösten har vi i vårt land, till skillnad från Europa i övrigt, kunnat minska arbetslösheten och öka sysselsättningen.

Det har diskuterats mycket om siffror, men jag tänker inte göra det nu. Jag skall bara läsa upp tre rubriker i statistiska centralbyråns Indikatorer för utvecklingen. Dessa rubriker är: Fler sysselsatta-färre arbetslösa än för ett år sedan. Antalet heltidsarbetande ökar. Industrisysselsättningen ökar.

Också i USA sjunker arbetslösheten och ökar sysselsättningen. Men skillnaderna mellan USA och Sverige är ändå mycket stora. USA:s arbetslöshet är mer än dubbelt så hög som vår, och sysselsättningen är långt mindre än vår.

Om man är ute i det svenska samhället upplever man påtagligt, i vardagen, det förbättrade arbetsmarknadsläget. Jag har under hösten rest till många orter där jag varit flera gånger förut och då alltid mött en ganska djup pessimism inför utvecklingen. I dag är det andra tongångar på dessa orter. Människorna säger: Nu ser vi att det har börjat lossna. Nu tror vi åter på framtiden.

Det är viktigt att vi kan ha också detta perspektiv. I grunden har ju inte vi här i Sverige, som människorna i så många andra länder, gett upp hoppet om att kunna få full sysselsättning. Det har sagts många gånger tidigare i historien – bl. a. på 1930-talet och strax efter andra världskriget – att det inte går att göra något åt arbetslösheten, att de ekonomiska lagarna innebär att vi får acceptera den. Det har vi emellertid inte gjort i Sverige.

Vi har genom olika åtgärder, däribland den aktiva arbetsmarknadspolitiken, lyckats visa att det är möjligt att pressa ned arbetslösheten. Det går inte från en dag till nästa, utan det tar tid. Men vi är på väg att också denna gång lyckas visa att det faktiskt är möjligt. Det är något som vi gemensamt kan känna tillfredsställelse över.

Samtidigt som vi gör det måste vi emellertid också säga oss att situationen på arbetsmarknaden i Sverige inte är tillfredsställande. Enligt den senaste redovisningen hade vi 2,9 % öppen arbetslöshet. Vi vet att det bakom denna

arbetslöshetssiffrorna finns enskilda människor. Vi vet också att dessa människor lider av arbetslösheten och att vi inte utnyttjar de tillgångar som samhället har. Arbetslösheten är för hög och måste också fortsättningsvis bekämpas.

Det som är mest oroande – och det har jag sagt flera gånger tidigare – är att långtidsarbetslösheten ökar. Enligt den senaste räkningen hade 30 % av de 125 000 utan arbete varit arbetslösa mer än sex månader. Vi vet av olika studier – och av kontakter ute i verkligheten – att långtidsarbetslösheten drabbar enskilda människor mycket hårt.

Lennart Levi gör undersökningar i Olofström om nedläggningen där. Han är inte färdig än, men han var häromdagen på arbetsmarknadsdepartementet och redovisade en del preliminära resultat. Av dessa framgår mycket tydligt att allvarliga depressioner är oerhört vanliga bland människor som varit arbetslösa länge.

Det finns alltså stor anledning för oss att känna djup oro för utvecklingen av långtidsarbetslösheten – och att försöka finna nya åtgärder för att bekämpa den.

Det var denna inställning som präglade regeringens förslag till riksdagen tidigare i höst – det förslag som vi nu diskuterar och som riksdagen skall ta ställning till.

Vi söker nya vägar för att bryta utvecklingen mot långtidsarbetslöshet. Det är därför som vi föreslår att rekryteringsstödet till de privata arbetsgivarna i fortsättningen i första hand skall gå till de långtidsarbetslösa. Det är därför som vi prövar andra metoder. Vi vill pröva möjligheterna att också på den kommunala och den landstingskommunala sidan införa ett rekryteringsstöd som riktar in sig enbart på de långtidsarbetslösa. Principen och tankegångarna är ungefär desamma som på den privata sidan. Det som skiljer är att det här skall vara s. k. fasta anställningar och att de enbart skall gälla långtidsarbetslösa. Även den som är långtidsarbetslös på deltid skall kunna komma i fråga. Det här har diskuterats väldigt mycket och det har förekommit kritik både från fackligt håll och från kommunala arbetsgivare. Till det skulle jag vilja säga, att om vi menar allvar med kravet på full sysselsättning, med rätt till arbete åt alla, kommer det att innebära inte bara att vi högljutt skall kräva ytterligare statliga subventioner av allehanda slag, utan också att vi ställer samma krav ute på de enskilda arbetsplatserna, både de offentliga och de privata. Då måste vi vara beredda att rucka litet grand på ordningen, då måste vi vara beredda att i vissa fall ge de långtidsarbetslösa företräde framför andra.

Om det kommunala rekryteringsstödet har vi haft ingående diskussioner, bl. a. med Kommunalarbetareförbundet. Jag är glad att kunna konstatera att Kommunalarbetareförbundets ordförande tycker att den lösning som vi nu har lagt fram för riksdagen är ett bra stöd. Han har sagt att han kommer att medverka till att det också blir positivt bemött ute på arbetsplatserna. Jag utgår ifrån att det kommer att bli på det sättet.

Jag vet att det finns en del kommunala arbetsgivare som grymtar och säger att det här blir besvärligt för oss. De vill, precis som de privata arbetsgivarna,

Måndagen den
17 december 1984

*Ytterligare syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

ha tiptop arbetskraft. De tror att en långtidsarbetslös människa kanske inte kan prestera det allra bästa. Men det är en felaktig inställning. Vi måste, om vi menar allvar med full sysselsättning, med att alla skall ha rätt till arbete, våga pröva nya metoder inom arbetsmarknadspolitiken. Vi måste ha grundinställningen att vilja hjälpa till ute på de enskilda arbetsplatserna. Annars kommer vi aldrig att lyckas med den här uppgiften. Jag skulle vilja säga att det nya kommunala rekryteringsstödet är en utmaning för parterna på den kommunala arbetsmarknaden.

I det förslag som riksdagen nu diskuterar ingår också andra åtgärder för att bryta långtidsarbetslösheten. Där finns försöksverksamheten i Stockholms kommun, där finns förslaget om de nya skyddade arbetena hos offentliga arbetsgivare i stället för de gamla s. k. T 1-arbetena. Jag kan berätta att regeringen kommer att ge AMS i uppdrag att till mars månad redovisa hur det förhåller sig med långtidsarbetslösheten, hur de nya åtgärderna tillsammans med de gamla åtgärderna har slagit, vad det är som man upplever som problem och vad man kan göra för eventuella justeringar. Vi kan säga att vi har tagit första steget i och med att arbetslösheten totalt sett har minskat. Nu återstår en väldig utmaning för oss, att hindra att långtidsarbetslösheten i Sverige, liksom i många andra länder, får ett så stadigt grepp om oss att vi inte kan bryta oss ur den.

Självfallet behöver vi kanske vidta ytterligare åtgärder utöver dem som vi nu har föreslagit, och alla förslag i den riktningen är naturligtvis välkomna. Jag har studerat motionerna från de borgerliga partierna. Jag har tittat på reservationerna, och jag har lyssnat på debatten här tidigare i dag. Ett är gemensamt: man tycker inte om regeringens politik och regeringens olika förslag. Men när det gäller att komma med egna konstruktiva bidrag tycker jag att det är ganska dåligt ställt.

Lars-Ove Hagberg tyckte att arbetsmarknadspolitiken skulle kastas på historiens skräphög. Han sade detta i debatten, men jag är glad över att kunna konstatera att det parti som han företräder ändå inte i sitt konkreta handlande – när det gäller voteringarna i utskottet – har ställt upp på den linjen utan tvärtom stött flertalet av förslagen.

Lars-Ove Hagberg sade att arbetsmarknadspolitiken är oljan i den kapitalistiska strukturomvandlingen. Det är naturligtvis så, att arbetsmarknadspolitiken kan och skall fungera som olja i maskineriet, och vi kan säga att den oljan i dag fungerar bättre än någon gång tidigare. De lediga platserna som har blivit fler tillsätts nu snabbare än vid tidigare konjunkturuppgångar. Detta visar att arbetsförmedlingens arbete med att förbättra sig har gett resultat. Vi kan glädjas åt att man på det sättet får olja i maskineriet. Men egentligen är den innersta meningen med arbetsmarknadspolitiken att vi skall rätta till och styra där de fria marknadskrafterna inte fungerar. Det är ju därför som arbetsmarknadspolitiken har spelat och kommer att spela en så stor roll. Vi nöjer oss inte i det här landet med de effekter som de fria marknadskrafterna har på arbetskraften. Med hjälp av arbetsmarknadspolitiken rättar vi till i efterhand, men vi styr också i förväg in på den väg som vi vill gå.

Bengt Wittbom har som moderaternas företrädare, liksom många gånger tidigare i debatten, varit mycket kritisk mot regeringens politik. Vi har diskuterat de här frågorna flera gånger tidigare. I dag skulle jag egentligen vilja begränsa mig till att ställa två frågor till moderaterna, två frågor som är baserade på deras reservationer. Det gäller mycket konkreta saker.

Reservation nr 12 handlar om beredskapsarbeten av investeringskaraktär i de sex nordligaste länen. Där skriver moderaterna: "Reduceringen av byggnadsarbetarkåren behöver ske redan nu. Den i många fall överambitiösa investeringsverksamheten som bl. a. resulterar i ytterligare belastning av den kommunala ekonomin måste upphöra." Jag skulle gärna vilja höra moderaterna redovisa konkret vad de inte vill vara med på när det gäller de här investeringarna. Vad är det som har varit överambitiöst? Vilka byggnadsarbetare borde ha lämnat byggnadsarbetarkåren?

Den andra frågan gäller reservation nr 19 om skyddad sysselsättning hos offentliga arbetsgivare. Där skriver moderaterna: "Med tanke på att de personer som placeras i den nya formen av skyddat arbete i många fall har svåra missbruksproblem är det väsentligt att lönesättningen utformas med hänsyn till den enskildes sociala situation, så att missbruket inte främjas." Vad menas med detta? Skall man ha lägre lön än på arbetsmarknaden i övrigt, eller är det meningen att lönen skall utbetalas i form av rekvisitioner till Konsum och ICA?

Jag tycker att de här två formuleringarna fordrar en ytterligare kommentar från moderaternas sida.

Anf. 71 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag är inte alls överraskad över att arbetsmarknadsministern var förvånad över det bildband som hon fick se på en av sina resor, då det dök upp ungdomar som sade: Jag är bra på det här, jag kan det här. Det var bara synd att arbetsmarknadsministern inte uppfattade ungdomarnas underliggande budskap: Riv hindren för oss, ge oss en chans. Ge oss chansen och villkor som gör att också vi får en möjlighet att utveckla det vi är bra på – inte något som är baserat på beroende av bidrag från samhället! Låt oss i stället arbeta för vår försörjning på egna meriter och av egen kraft! Då är vi där vi brukar vara, Anna-Greta Leijon. Vi är inne på löner, lagar, yrkesutbildning och mycket annat.

Det är inte ärligt av arbetsmarknadsministern, måste jag säga, att stå här och säga att hon inte fann någonting i våra motioner. Vi har varje år sedan ni tillträdde redovisat konkreta förslag vad gäller ungdomarnas situation och arbetsmarknadspolitiken i övrigt. Vad vi kritiserar socialdemokraterna för är inte i första hand miljardrullningen, utan det faktum att ni måste täcka era egna misslyckanden i den ekonomiska politiken med mer och mer AMS-politik, att vi inte ens ser en tendens till förståelse hos er. Ni måste sätta fart på hela den privata sektorn och ge hela den privata sektorn växtkraft för att vi skall kunna ha en chans att skapa förutsättningar för att ge fler människor riktiga jobb. Det är ju detta vi kritiserar er för, och jag tycker att det är detta ni skulle vara med och diskutera.

Herr talman! I övrigt kan man väl bara konstatera att så länge regeringen inte kan – jag skall inte säga att den inte är beredd – diskutera grundorsaker-na till en växande arbetslöshet med oppositionen i riksdagen, så länge kan vi inte få några meningsfulla debatter, så länge kan vi inte bryta åsikterna kring de olika alternativen för att ta oss ur denna växande arbetslöshet. Det tycker jag är minst sagt synd, herr talman.

Arbetsmarknadsministern efterlyser de alternativ som inte finns. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: Vad har regeringen och socialdemokratin, utöver ännu fler AMS-paket och ännu högre skatter, i innerfickan för att bekämpa den nya rekordarbetslöshet som ni kommer att möta i nästa lågkonjunktur? Detta har ni inte sagt ett ord om. Ni säger aldrig någonting om detta. Men nu börjar det bli dags, för nu skall folket snart gå till val.

Vad har ni att sätta in mot 4-5 % öppen arbetslöshet?

Anf. 72 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag vill beröra arbetslöshetssiffrorna och de stora regionala skillnaderna.

Det märks väldigt tydligt när man studerar de lediga platser som står till förfogande inom olika områden att det råder stora regionala skillnader. Detsamma gäller arbetslöshetssiffrorna. I och för sig har ju regeringen delegerat regionalpolitiken till industriverket, men Anna-Greta Leijon måste förstå centerns oro över att det är precis samma områden som råkade väldigt illa ut under 1960-talet och förlorade halva ungdomsgenerationen som nu är utsatta för en ny flyttlassvåg av ungdomar. Det är inte de gamla som flyttar utan de unga som skulle föra samhället vidare. På vissa ställen i landet har vi en ålderspyramid där det är toppen som är bredast.

Regeringen försöker nog fördela AMS-medlen på ett någorlunda rättvist sätt. Men vad det nu gäller och det jag tycker är en uppgift för arbetsmarknadsministern, som ser de här siffrorna dagligen och stundligen, är att se till att hela regeringen förstår att den regionala utvecklingen på sina ställen är utomordentligt bekymmersam. Jag skulle vilja höra detta från den här talarstolen.

Anna-Greta Leijon sade att Kommunalarbetareförbundets ordförande har ställt upp på arbetsmarknadsministerns förslag om de långtidsarbetslösa inom den offentliga sektorn. Jag känner Sigvard Marjasin rätt väl. För mig framstår han som den lojalaste av alla lojala socialdemokratiska valarbetare. Därför kan jag säga att det skulle ha varit rent fantastiskt ifall han hade sagt nej till detta regeringsförslag.

Från centerns sida tror vi dock att det hade varit bättre om man hade stimulerat näringslivet till ordentliga insatser just när det gäller de långtidsarbetslösa. Det här regeringsförslaget gör nämligen att det blir litet bekymmersamt för kommunerna och landstingen. De flesta kommuner och landsting har för innevarande år budgeterat på grundval av regeringens 4-procentiga inflationsmål. När man nu arbetar med boksluten visar det sig att inflationen blivit 8 %. Det blir, som sagt, litet bekymmersamt för kommunerna och landstingen när det gäller att få budgeten att gå ihop. Det blir svårt att klara

sysselsättningen totalt sett, och inte blir det bättre i och med det här regeringsförslaget.

Anf. 73 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern spann på temat att vara glad men inte nöjd. Glättigheten föranleddes bl. a. av den summering hon gjorde av det goda samarbete som under de gångna åren förekommit mellan arbetsmarknadens parter och politikerna. Vidare underströks vikten av den värdegemenskap som i allt väsentligt ändå funnits i det här sammanhanget. På den punkten är vi inte oense. Jag hoppas att man inte fått den uppfattningen att det skulle ha förekommit någon polemik i det avseendet.

Med en litet väl svepande formulering sade Anna-Greta Leijon att oppositionen har ägnat sig åt att göra en allmän svartmålning av det svenska samhället. Jag vill framhålla att det var ett felaktigt påstående. Det är möjligt att enstaka röster uttalat sig i den riktningen. Men i den mån det förekommit här i kammaren vill jag understryka att jag ställer mig på deras sida som tillbakavisar påståenden av det slaget.

Även om den värdegemenskap som det talas om här finns, hindrar det dock inte att vi i folkpartiet känner oss både bekymrade och oroade över nuvarande situation. Vi har också en del kritiska synpunkter, och jag hoppas att det inte uppfattas som alltför förmätet av oss om vi framför dessa. Vi känner oss föranledda att göra det, därför att arbetslösheten är stor trots högkonjunkturen.

Det skulle vara mera naturligt om arbetsmarknadsministern lade tyngdpunkten vid sin oro och vid det faktum att hon själv inte kan vara nöjd. Anna-Greta Leijon talar visserligen om en minskad arbetslöshet och säger att arbetslösheten ligger strax under 3 %, men det är klart att arbetsmarknadsministern inte kan vara nöjd med tanke på den häftiga kritik hon själv förde fram när arbetslösheten var bara knappt hälften så hög. Många av hennes anföranden från den tiden hade just detta tema.

Bekymren med de långtidsarbetslösa har påtalats tidigare i debatten. Nu erkänner Anna-Greta Leijon att problem inte saknas när det gäller det kommunala rekryteringsstödet. Låt vara att Sigvard Marjasin skrivit på en accept – arbetsmarknadsministern föredrar dock att tala om en utmaning. Jag tror att bekymren kommer att överstiga de plusposter som senare kommer att kunna redovisas. Därför har vi i folkpartiet sagt att man borde välja andra vägar.

Arbetsmarknadsministern säger själv i propositionen att man vill föra en politik som främjar näringslivets utveckling. Det är bra att det uttalandet görs. Men faktum är att regeringens ekonomiska politik innebär svårigheter i det här avseendet.

Jag har tidigare nämnt bensinskattehöjningen, elavgiftspåslaget och de nya skatter som innebär en fördyring av boendet. Det betyder således att Anna-Greta Leijon inte bara har att kämpa med en oregerlig riksdag utan också har kompanjoner i regeringen som, enligt min mening, är ojusta mot henne. De bedriver en ekonomisk politik som gör det svårare för henne att föra en för de arbetslösa konstruktiv och positiv politik.

Nr 55

Måndagen den
17 december 1984

*Ytterligare sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Måndagen den
17 december 1984

*Ytterligare syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

Anf. 74 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern beskyller alla som diskuterar här för att svartmåla. Jag skulle vilja säga: Om man gör en analys av dagens samhällsläge blir det ganska mörkt. Jag kan väl inte tro att arbetsmarknadsministern tycker att det kapitalistiska samhället är särskilt ljusst – det finns oerhörda problem.

Min utgångspunkt i den här diskussionen är att samhället behärskas av en borgerlig politik. Är det så att arbetsmarknadsministern känner sig träffad av det, är det desto värre.

Jag sade i mitt anförande att inriktningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna kan läggas på historiens skräphög. Då gäller det själva inriktningen. Arbetsmarknadsministern har dock stöd i reservation 3 när det gäller att arbetsmarknadspolitiken skall syfta till att skapa fasta jobb. Min kritik utgår från att det inte skapas några fasta jobb – det är problemet! Det är en ständig kö till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sammanlagt omfattar dessa, tillsammans med den öppna arbetslösheten, 328 000 personer. Det är en mängd människor som behöver fast arbete.

Sedan till solidariteten och förslaget om att man i kommunerna skall ha ett rekryteringsstöd. Jag tycker det är litet magstarkt av arbetsmarknadsministern att i det läget utmana solidariteten bland de arbetslösa. Solidariteten från dem som sitter på förmögenheterna och vinsterna, de rika och dem som får marginalsattesänkningarna utmanas ju inte. Det är de arbetslösa i kommunerna det gäller. När det gäller dem skall man rucka på reglerna – och då blir det arbetslösa mot arbetslösa. Det blir samma rundgång som när man sade att beredskapsarbeten skulle tillförsäkras de utförsäkrade. Vad hände då? Jo, 18–19-åringarna fick inga beredskapsarbeten – och så fick vi ungdomslagen.

Det saknas fasta arbeten. Man frågar sig: Hur har regeringen tänkt sig att vi skall få fasta arbeten framöver? Hur många arbeten behövs? Hur många har regeringen räknat med att det skall finnas? Eller skall vi fortsätta med kortsiktiga åtgärder framöver?

Så till oljan i maskineriet. Det är bara bekräftelsen på de korporativa utvecklingsdragen – arbetsgivare, fackförening och stat skall samarbeta. Det är den gamla socialdemokratiska klassarbetstanken, och den har hittills inte lett till några förändringar som gjort det kapitalistiska samhället mer rättvist och jämlikt – tvärtom.

Anf. 75 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna brukar berömma sig av att vara det parti som mest för den ideologiska debatten här i kammaren. Då tycker jag kanske att det sista exemplet som presenterades från Lars-Ove Hagberg var något magstarkt – om det skulle vara ett exempel på korporativism att vi har en arbetsförmedling som fungerar och som snabbt kan tillsätta de lediga platserna.

För några år sedan hade jag glädjen att vara på det norska arbeiderpartiets kongress. Det var när Gro Harlem Brundtland valdes till ordförande. Hon

höll ett tal som tack för att hon blivit vald, där hon tog upp solidariteten i samhället. Det var ett ganska självkritiskt tal, där hennes tema var att solidaritet är mer att ge än att ta. Jag tror att det faktiskt är på det sättet att om vi bara kräver solidaritet av de stora kapitalägarna men inte av arbetskamraterna ute på landets många arbetsplatser, då klarar vi inte detta. Och något sådant har arbetarrörelsen heller aldrig menat med solidaritet – den har omfattat oss alla och ställt krav på oss alla.

Elver Jonsson säger att det är konstigt att jag gläder mig åt att arbetslöshetssiffrorna går ner, eftersom jag så häftigt kritiserade de borgerliga när arbetslösheten var drygt hälften av vad den är nu. Om man tittar på årsgenomsnittssiffrorna för att finna den arbetslöshetsnivå som Elver Jonsson söker får man gå till det sista året då vi förra gången hade socialdemokratiskt regeringsstyre, 1976.

Centern avvisar regeringens förslag till kommunalt rekryteringsstöd, och jag tycker att det är sorgligt. Jag förstår inte riktigt centerns alternativa förslag. Centern föreslår att rekryteringsstödet på den privata sidan, som nu innebär att en arbetsgivare kan få 50 % av lönen under sex månader betald av staten om han anställer en långtidsarbetslös, skall öka till 75 %. Jag kan inte finna något sakligt motiv för detta. Det är en överkompensation till de privata arbetsgivarna som det inte finns skäl för.

Det är litet konstigt att Landstingsförbundets företrädare Börje Hörnlund, som vet hur arbetslösheten drabbar de enskilda människorna, kan verksamheten och vet att det inom landstingsvärlden finns en oändlig mängd arbetsuppgifter, inte vill vara med om att försöka finna vägar att anställa långtidsarbetslösa också inom den sektorn av arbetsmarknaden.

Till sist: Det är faktiskt så, Bengt Wittbom, att under de år regeringsmakten nu har legat hos socialdemokraterna har det blivit fart på det privata näringslivet – precis det som ni sade att ni skulle skapa när ni kom till makten 1976 men som ni inte lyckades med. Vad vi har upplevt under de senaste åren är att investeringarna i det privata näringslivet ökar, produktionen i industrin ökar, vinsterna ökar och sysselsättningen ökar.

Varför fick jag inte något svar på mina frågor om de moderata reservationerna, Bengt Wittbom? Vad är det för överambitiös investeringsverksamhet som ni talar om? Och hur är det med dem som kommer att få jobb i den skyddade sysselsättningen hos offentliga arbetsgivare? Skall de inte få lön som andra? Skall de få rekvisitioner till Konsum och ICA? Vad menar moderaterna när de säger att det är "väsentligt att lönesättningen utformas med hänsyn till den enskildes sociala situation, så att missbruket inte främjas"?

Anf. 76 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag tänkte svara på arbetsmarknadsministerns frågor i min andra replik, så jag gjorde inte något försök att komma undan.

Är det inte juste, Anna-Greta Leijon, att ge de många byggnadsarbetarna – som Anna-Greta Leijon vet att det inte kommer att finnas utrymme för ens med en hygglig byggkonjunktur i framtiden – ett klart besked? Regeringen

borde säga att man vet att situationen är denna och att de satsningar som regeringen är beredd att göra därför skall gå ut på att hjälpa dem över i annan verksamhet, till omskolning eller till andra yrken, för att de skall ha en chans att klara sin försörjning långsiktigt. Jag tror att det är farligare för regeringen att lura byggnadsarbetarna på konfekten än att lura företagaren med gardinfabriken. De inser självfallet att det inte går att år efter år upprätthålla sitt yrke och sitt arbete baserat på statliga stimulanser och investeringar när de inte ser något ljus i änden av tunneln.

Jag vill vidare rekommendera arbetsmarknadsministern att tala med vilken erfaren socialarbetare som helst i detta land som arbetar med missbrukare. T 1-arbetarna är ofta människor belastade med missbruk. Lönesättningen och lönen har betydelse för rehabiliteringen. Vi är väl överens om, Anna-Greta Leijon, att det är rehabilitering till ett normalt liv som är målet för dessa människor.

Arbetsmarknadsministern säger att borgerligheten svartmålar. Det förvånar mig inte alls, eftersom all kritik av socialdemokratin i dag anses vara svartmålning. Vi får väl stå ut med att ha en arbetsmarknadsminister som tycker så.

Herr talman! Följande faktum är rent beklämmande. Vi har en arbetsmarknadsminister som från kammarens talarstol säger att det går att göra någonting åt arbetslösheten. Hon ingår emellertid samtidigt i en regering som har lagt fram skattehöjningsförslag på 4 miljarder kronor, och dessa har beslutats av regeringen. Seriösa bedömare gör bedömningen att detta kommer att kosta upp till 15 000 riktiga arbeten. Det skulle gälla i den del av näringslivet som ni inte har satt fart på, nämligen i den stora del av den privata ekonomin i Sverige som inte arbetar på exportmarknaden men som har fått bära alla skattehöjningar och ytterligare pålagor som ni har hittat på under de två år som ni har suttit i regeringen. Har ni inte förstått att det är därför ni inte har lyckats, Anna-Greta Leijon? Anna-Greta Leijon läser bara rubriken i SCB:s "Indikatorer för utvecklingen" om att antalet arbeten blir fler och att sysselsättningsgraden ökar. Senare i texten talas det om varför – det talas om konstlade arbeten med rekryteringsstöd och konstlade arbeten i ungdomslag. Så är det, och det kommer ni att få äta upp.

Anf. 77 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern sade att tongångarna nu är annorlunda och att läget är mycket positivt när det gäller arbetsmarknaden. Jag menar att detta absolut inte kan gälla byggarbetsmarknaden. Byggarbetsmarknaden, som skulle bli en motor i det svenska näringslivet, håller närmast på att krascha. Socialdemokraterna tidigare i debatten har sagt att man nu får befara att arbetslösheten i den sektorn kommer att bli ännu högre under denna vinter och vår. Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern om inte detta oroar. Antalet sysselsatta i byggbranschen är ju på väg att gå ned till mycket låga tal, och arbetslösheten blir rekordhög.

Arbetsmarknadsministern säger att man måste gå långt tillbaka i tiden om man skall finna låga arbetslöshetssiffror. Vi kan naturligtvis kliva ett tiotal år

tillbaka i tiden och jämföra. Det kan också vara intressant att se på de treårsperioder när vi har arbetat här i riksdagen med olika regeringar. Studerar man genomsnittssiffrorna för arbetslösheten under åren 1976–1979 eller 1979–1982 finner man att det är klart lägre siffror än vad det kommer att bli under perioden 1982–1985, alltså under tre år med socialdemokratiskt styre. Påståendet att vi skulle ha lägre arbetslöshet och högre sysselsättning med socialdemokrater i regeringen håller inte längre.

Jag skulle vilja säga till arbetsmarknadsministern att hon egentligen har ganska kloka tankegångar, även om hon inte tillåts låta dem slå igenom. Mitt råd är att arbetsmarknadsministern skall fullfölja sin ambition som hon har skrivit om i propositionen genom att föra en politik som främjar näringslivets utveckling. Hon bör försöka hindra dem i regeringen som nu klämmer till med skattechöjningarna på arbetsresor, på industriproduktion och på boende. De slagen mot näringslivet och arbetsmarknaden kommer det att bli mycket arbetsamt för både arbetsmarknadsministern och riksdagen att avvärja.

Därför är det angeläget att man för en politik som främjar att utvecklingen kommer till stånd.

Anf. 78 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det finns många långtidsarbetslösa som är långtidsarbetslösa därför att de har blivit friställda från näringslivet. De har då att konkurrera med helt nyutbildad arbetskraft om det 50-procentiga bidraget. Skall de långtidsarbetslösa som är friställda från näringslivet ha en möjlighet behövs en högre procentsats. Det kan också behövas möjlighet till en längre period för att riktigt komma in i gängorna igen.

Vad jag har försökt säga när det gäller kommuner och landsting är att när regeringen fryser pengarna till kommuner och landsting är det färre som kan anställas av kommuner och landsting. Vi har redan många som gått på det här sättet ett par tre år och inte kommit in. De måste få förtur, och det får de om vi får ordinarie medel.

Sedan till ungdomslagen! Jag har ställt frågan till Frida Berglund, och jag har inte fått något svar. Anna-Greta Leijon måste i dag ha den budgetöverblick som behövs för att kunna ge svar på frågan: Får nu 18–19-åringarna åtta timmars arbetsdag, och öppnar ni den privata marknaden fullt ut för dem? Det är dags att ge ungdomarna det glädjebudet. Jag skulle kort sagt vilja säga att det skulle behövas litet mer av lejonkraft när det gäller arbetsmarknadspolitik för ungdomar.

Anf. 79 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller det korporativa samhället skulle jag vilja säga att om en arbetsförmedling ingår i det samhället eller inte, beror på hur besluten fattas. Är det så att arbetsgivare, fackförening och stat på toppnivå styr samhället ovanför det arbetande folkets huvuden ingår säkert också arbetsförmedlingens uppgifter i den politiken. Det är väl inget märkvärdigt med det.

Sedan till oljan i maskineriet – den strukturömvandling som nu sker. Vad är det för stukturömvandling som sker? Vad är vi inne på för väg? Vart leder den? Var någonstans har man satt in oljan? Kanske är det helt fel maskin man satt in oljan i? Varför sätter man inte in oljan hos arbetarrörelsen, så att den får större möjligheter att själv utveckla det här samhället, utan satsar den på den kapitalistiska maskinen? Det är vad vår kritik handlar om.

Jag skulle kunna vara elak och fråga: Vad är det för *större* skillnad mellan regeringens politik på industriområdet och den borgerliga? Vinsterna skall öka, exportriktningen skall stärkas, lönerna skall hållas tillbaka. Detta säger regeringen. Det har jag också hört moderaterna säga. Då kan man fråga sig: Hur stora skall vinsterna vara för att det skall bli fler jobb, så att det verkligen blir fasta jobb åt alla? Hur mycket skall arbetarna avstå för att vi skall komma därhän? – Det måste det ju handla om när regeringen hänvisar till att vinsterna ökar, till att produktionen ökar och säger att nu har vi det bra. Det måste det handla om, eftersom man lagt oljan i den maskinen.

I stället ökar arbetslösheten. I varje långkonjunktur får vi det allt sämre, de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna får allt större omfattning i det här samhället, och i dag ökar antalet långtidsarbetslösa.

Om man utgår från den klassiska arbetarrörelsens politik finner man att orsakerna till detta är följande: Maktfrågorna vill regeringen inte ta tag i, profitstyrningen låter man vara, man vill inte vara med och fördela någonting, man vill alltså inte vara med och planera.

Man frågar sig då: Hur ser regeringen på framtiden? Jag upprepar den frågan. Hur många fasta jobb anser regeringen att det behövs för att förverkliga målet arbete åt alla: 400 000, 500 000 eller 600 000? Och hur skall vi få dem till stånd, enligt regeringens sätt att se det?

Anf. 80 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg blir väldigt yvig i sin kritik av regeringens åtgärder och säger att vår industripolitik är likadan som den borgerliga regeringens var. Ni gör precis samma saker som den, säger han. Ni vill att företagens vinster skall öka och att exporten skall öka. Det vill också de borgerliga, menar han.

Ja, de borgerliga regeringarna sade att de ville öka exporten, och det ville de nog också. Men problemet var att den borgerliga industripolitiken misslyckades. Den ledde till att den svenska industrin tappade mängder av jobb och att svenska exportföretag förlorade marknadsandelar på många ställen runt om i världen. Jag tror att inte ens Lars-Ove Hagberg inbillar sig att vi skall kunna klara målet om full sysselsättning i detta land, om vi inte är bra på att exportera våra produkter.

Sverige har sedan länge valt väg. Vårt land är litet, men vi agerar ändå ute på världsmarknaden. Det har vi dragit mycket stor nytta av. Hade våra exportindustrier inte varit så skickliga, då hade vi i vårt land inte haft den sysselsättning som vi har i dag. Om Lars-Ove Hagberg tänker närmare efter inser han nog också att även vpk:s politik borde vara inriktad på att främja exporten. Annars har vi ingen chans att klara sysselsättningen i det här landet.

Vad så gäller ungdomslagen vet Börje Hörnlund mycket väl att regeringen kommer att framlägga förslag i budgetpropositionen. Jag tror också att Börje Hörnlund är väl medveten om att vi inte skall resonera om budgetpropositionen i dag. Den kommer att redovisas i januari nästa år.

Jag blir faktiskt ganska bekymrad när jag hör Börje Hörnlunds argument för att inte vilja ha det kommunala och landstingskommunala rekryteringsstödet. Jag tycker att hans sätt att argumentera är något av den obotfärdiges förhinder. Kommunerna och landstingen har så mycket bekymmer, säger han, att de inte skall lastas på ytterligare bekymmer med att behöva anställa dem som är långtidsarbetslösa. Med den inställningen kommer vi inte att klara de här problemen, Börje Hörnlund. Det måste till insatser inom både den privata och den offentliga sektorn. Det kan inte få vara så att kommunerna och landstingen bara kan tänka sig att anställa långtidsarbetslösa om det handlar om en nettoökning av arbetskraften. Menar vi allvar med talet om människors rätt till arbete, då måste vi alla göra en extra ansträngning för de grupper som annars alltid hamnar sist i kön. Om vi inte gör det, då har vi slagit ut dem definitivt och för alltid.

Jag tackar Elver Jonsson för att han sade att jag då och då hade några kloka tankegångar. När det gäller byggsysselsättningen kan konstateras att byggarbetslösheten under ganska lång tid i år tack och lov har legat på en mycket låg nivå, inte bara jämfört med förra årets nivå utan även jämfört med nivån under en lång rad år dessförinnan. Men det finns oroande tecken inför denna vinter. Därför har vi också sagt att det behövs extra medel. Det är en av orsakerna till att vi diskuterar ett sysselsättningspaket här i dag. Vi har bedömt att det behövs påspädningar också för byggnadsarbetarkåren denna vinter.

Jag blev sedan inte särskilt mycket klokare av det svar som Bengt Wittbom gav beträffande de två moderata motionerna. Han gav inte precis något svar på frågan om vilka överambitiösa inslag i investeringsverksamheten som kommunerna nu måste upphöra med. Inte heller gav Bengt Wittbom något besked om hur han såg på problemet med T 1-arbetarna och de grupper som många gånger har missbruksproblem. För dem skall vi nu ordna en ny form av skyddad sysselsättning. Visst låter det fint, som Bengt Wittbom säger, att vi skall rehabilitera dem. Men menar moderaterna att man för att lyckas med denna rehabilitering måste ge dessa människor en lägre lön än vad som ges på arbetsmarknaden i övrigt? Menar moderaterna att dessa människor, för att man skall lyckas med rehabiliteringen, inte såsom andra människor skall få ut sin lön kontant? Skall de som när det gäller vissa extremfall av socialbidrag få ut sin lön i form av rekvisitioner på Konsum och ICA? Dessa frågor är lika obesvarade som de var före Bengt Wittboms replik.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson, Bengt Wittbom, Börje Hörnlund och Lars-Ove Hagberg anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 81 SÖREN HÄGGROTH (s):

Herr talman! Såsom siste talare på talarlistan till denna debatt kan jag inte undgå att göra några reflexioner. Den första är att den som är arbetslös i Sverige inte får särskilt stor vägledning eller stöd av oppositionen. När jag lyssnade på oppositionens företrädare, var det som att höra röster ur det förgångna, röster som talade om hur det var i Sverige före 1982. Det var väldigt många psalmer om pessimism, och mycket gnäll och uppgivenhet. När dessa företrädare för oppositionen, som har en så djupt rotad pessimism och så litet av optimism, är ute bland människorna, vilken attityd intar de då till de arbetslösa? Hur skall de med denna pessimism jaga liv i människorna och få dem att tro på framtiden? Det är ju ändå dessa människor som ni säger er värna om.

Då är det faktiskt skönt att möta en annan verklighet än den som man möter i kammaren. När man är ute och besöker företagare, får man höra: Vi tror faktiskt på framtiden. Visst känns det i vårt företag att utvecklingen har vänt. Nu vågar vi åter investera.

Man möter anställda, som jobbar i företag där man tidigare har frågat sig: Kommer vårt företag att finnas kvar i morgon? Jag tänker på sådana företag som LKAB, ASSI och många fler, som i dag sjuder av liv och framtidstro.

Man möter nyföretagare i Sverige, sådana som har startat eget. Inte gör de det, om de är pessimistiska, utan de tror på framtiden. Därför startar de företag i tusental också i sådana län där traditionen inte är lika stark som i Norrbotten.

Man möter alla utvecklingsprojekt som har dragits i gång, eftersom det finns en optimistisk inställning. Jag skulle nästan vilja föreslå att oppositionens företrädare använder julleddigheten till att studera denna verklighet.

Men så här var det inte för två år sedan i Sverige. Jag skall bara ta ett exempel: Norrbottens län. När man då kom hem, möttes man av dysterhet, pessimism och rädsla. Man kunde läsa rubriker som "Norrbotten blöder" och "Norrbotten kanske förblöder". Det spelade ingen roll vart man for. Man kunde möta samma stämningar i andra skogslän.

Vi var emellertid inte så rädda för framtiden. Vi hade vår utvecklingsplan, som blev Norrbottenspropositionen och som på verkligt avgörande punkter har vänt utvecklingen. Därmed vill jag inte säga att alla problem är lösta – långt därifrån. Alldeles för många människor går utan jobb. Men en sak är definitivt säker, nämligen att utvecklingen har vänt. Man går åt ett annat håll än tidigare. Man går framåt och inte bakåt. Det är nog så viktigt. Många känner tillfredsställelse över att leva med vetskapen om att man går åt rätt håll. Tänk er bara tanken att man hade väntat på att marknadskrafterna skulle lösa problemen, och tänk om man gjort som moderaterna ville och struntat i att satsa på rekonstruktionen av LKAB finansiellt – vad hade hänt då? Inte skulle det i dag vara ett bolag som säljer järnmalm och där man tror på framtiden. Det är ett mycket talande exempel.

Rekonstruktionen av LKAB och ASSI, satsningarna på ny teknik, sänkta arbetsgivaravgifter, satsningen på turismen etc. har skapat en ny grund.

Jag vill säga något om sänkta arbetsgivaravgifter. Också där finns det ett

ganska talande exempel. Regeringen föreslog och riksdagen beslutade om en ganska drastisk åtgärd, nämligen att helt och hållet ta bort arbetsgivaravgifterna i Svappavaara. Men inte är det någon i den byn – i varje fall inte på något mera framträdande sätt – som har prisat denna unika möjlighet med pukor och trumpeter. Det är ju andra insatser som där måste till.

Jag tänkte ägna de sista minuterna i mitt inlägg åt Kiruna. Det är en ort som levde i verklig gastkramning på grund av de problem som LKAB hade. På mycket kort tid har det nu blivit en ny, positiv stämning där, för man har satsat på nya områden, som turism, rymd- och datateknik.

I detta utskottsbetänkande behandlas frågan om satsningen på ett Folkets hus i Kiruna. Det är kanske inte någon stor satsning, men den är viktig för oss som bor i Kiruna. Det är inte fråga om vilket Folkets hus som helst. Förutom att vi får en bra samlingslokal är det fråga om att kunna fortsätta att satsa på turism, konferensverksamhet, m. m. Det är en strategiskt viktig satsning. Jag begriper att moderaterna blockerats av sin ideologi och stirrar sig blinda på att det är ett Folkets hus. Men jag begriper inte att centern inte vill satsa här. Det är ju inte så som ni påstår i reservationerna, att pengarna från samlingslokalsdelegationen räcker till, utan här behövs särskilda insatser.

Avslutningsvis: malmdelegationen, som tillsattes av regeringen, har gjort ett enormt bra jobb. Under Ulf Westerbergs ledning har man lyckats placera de flesta gruvarbetare som blev utan arbete; de har placerats i nya jobb, i utbildning eller i någon annan verksamhet. Jag tycker att man också i andra krisbranscher och på andra krisorter som nu är aktuella skall dra erfarenheter av vad man gjort där.

Jag vill till sist, herr talman; yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 7.

Anf. 82 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Mycket av vad Sören Häggroth sade i sitt anförande skulle jag kunna hålla med om, för det var i långa stycken en eloge för de insatser som Fälldinregeringen och Åsling gjorde för malmfälten – satsningen på rekonstruktionen av LKAB, satsningen på SSAB och dessutom införandet av de sänkta arbetsgivaravgifterna, som Sören Häggroth, om jag förstod honom rätt, tyckte var bra. Allt detta gjordes under den tid då vi hade en icke-socialistisk regering. Det är tacksamt att så här något år efteråt få det omdömet och detta fina beröm från Sören Häggroth.

Som Sören Häggroth säger gäller det att i framtiden utveckla småföretagen, satsa på nya verksamheter, data- och elektronikindustrin osv. Sådana verksamheter får inte vara förbehållna ett fåtal storstadsregioner. Om man skall utveckla småföretagen är det viktigt att man inte stegvis begränsar utvecklingsfondernas resurser på det sätt som riksdagen beslutade om så sent som förra veckan. Det är också viktigt att utveckla regionalpolitiken, öka länsanslaget och stärka länens möjligheter att gripa sig an de problem som finns. Jag har sett att det finns andra förslag från socialdemokraterna, som går i rakt motsatt riktning mot de tankar som Sören Häggroth pläderade för.

Så över till den fråga som Sören Häggroth tog upp, nämligen Folkets hus i

Kiruna. Jag uppfattade det som att han var en aning grälsjuk på den punkten. Jag känner inte igen Sören Häggroth, för han brukar vanligtvis vara en lugn man. Jag tycker inte att man skall göra så stort nummer av Folkets hus och framställa det som något livsavgörande för Kirunas framtid – så är ingalunda fallet.

Vad vi i centern har sagt är att man i det här fallet har gått vid sidan om den beslutsordning som normalt brukar gälla i fråga om satsningar på samlingslokaler. Det hade varit mer rimligt om man hade tillskjutit de extra pengarna till bostadsstyrelsens samlingslokalsdelegation och att delegationen sedan hade fått prioritera de olika projekten i förhållande till andra. Här i riksdagen brukar vi ju inte fatta beslut om lokala projekt. Det har motionerats många gånger om vägar, broar osv., och alla sådana motioner har fått till svar att riksdagen inte skall peka ut enskilda projekt, utan det skall de organ göra som är satta att göra det.

Vi menar att det hade funnits möjlighet att ta de 250 milj. kr. som föreslagits – och som centern har ställt sig bakom; det vill jag betona. I så fall hade det varit möjligt att avsätta pengar i annan ordning.

Dessutom tror jag det är viktigt att då vi anslår beredskapspengar satsa på projekt som inte medför driftskostnader som kan innebära problem i framtiden. Jag tror det är viktigt att säga detta i den här debatten. De som försöker göra ett stort nummer av att vi inte ställer upp på att kringgå de fastlagda principerna när det har gällt att ge stöd till samlingslokaler måste ha klart för sig att vi inte är emot samlingslokalerna som sådana, men man måste acceptera de regler som har gällt hittills.

Jag måste också säga att det kanske hade funnits skäl att satsa de nya resurserna på andra aktiviteter – att stärka småföretagen, utveckla data- och elektronikindustrin, satsa på skogsbruket och ge ökade resurser till länsstyrelserna. Jag är inte säker på att man då hade valt den prioritering som socialdemokraterna i dag vill göra.

Anf. 83 SÖREN HÄGGROTH (s):

Herr talman! P.-O. Eriksson berömmar Fällinregeringarna för de olika insatserna. Till det vill jag bara säga att under de sex borgerliga åren, tidvis med Fällin i spetsen, försvann ändå 27 000 jobb i skogslänen. Det är siffror som talar för sig själva. Någon annan statistik kan man inte börja avläsa förrän efter valet 1982.

När det gäller Folkets hus behöver man inte göra det så krystat som P.-O. Eriksson gör: centern vill inte bygga något Folkets hus i Kiruna. Hade man velat det, hade man naturligtvis inte motsatt sig detta i utskottet. Märkvärdigare är det inte i den delen.

Anf. 84 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag berömde inte regeringen Fällin, utan jag underströk bara det beröm som Sören Häggroth gav Fällinregeringen för rekonstruktionen av statliga verksamheter och de sänkta arbetsgivaravgifterna. Det är bra att ha fått detta erkännande från socialdemokraterna i Norrbotten. Jag

sätter värde på det, och jag tror att många andra här i kammaren också gör det.

När det gäller Folkets hus tror jag inte att Sören Häggroth m. fl. skulle ställa upp om jag skulle väcka en motion och föreslå att man skulle anvisa speciella beredskapspengar till bygdegårdar litet här och var eller till en samlingslokal någon annanstans i vårt land. Jag är övertygad om att jag då skulle få det svar som vanligtvis brukar ges när det gäller sådana motioner, nämligen att riksdagen inte skall peka ut de konkreta projekten utan låta andra organ som har den uppgiften svara för detta.

Anf. 85 SÖREN HÄGGROTH (s):

Herr talman! Bara en kort kommentar till. Om P.-O. Eriksson nu upplever mig som så väldigt generös för att jag berömmar Fälldinregeringarna, tycker jag att Per-Ola Eriksson kan berömma vår arbetsmarknadsminister och denna regering, nu när det finns något skäl att berömma någon regering, nu när utvecklingen har vänt.

Anf. 86 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det närmar sig jul, och då skall man kanske vara snäll. Men när vi befinner oss i en situation då vi har fler arbetslösa än under den svåraste lågkonjunkturen är det svårt att utdela beröm till regeringar.

Anf. 87 SÖREN HÄGGROTH (s):

Herr talman! Mycket kort: Då tycker jag att P.-O. Eriksson skall läsa statistiken en gång till. Använd juledigheten till att läsa den! Arbetslösheten i Norrbotten är nämligen nu lägre än tidigare!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande 8.)

Anf. 88 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 om ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen m. m.

Ny organisation för AMU

Anf. 89 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Sverige har som liten nation valt att dra nytta av den internationella arbetsfördelningens fördelar. Vi har på detta sätt byggt upp ett materiellt välstånd grundat på det moderna industrisamhällets tekniska utveckling. Detta har också inneburit öppenhet för ny teknik och nya marknader, men också tvingat oss till omstruktureringar av hela industribranscher som av olika skäl förlorat i internationell konkurrenskraft.

För den välståndbyggande strategi Sverige valt är just den internationella konkurrenskraften av central roll – den utgör, herr talman, själva fundamentet för vårt nuvarande och framtida välstånd. Brister i denna konkurrenskraft, som blev alltmer uppenbara i början av 1970-talet, ledde under 1970-talets andra hälft till att vitala delar av svenskt näringsliv i realiteten ställde sig vid sidan om den internationella marknaden. Denna utveckling avspeglades inom landet i form av industrinedläggningar, branschkriser, krav på statliga ingripanden, etc.

En normal omvandlingstakt av näringslivet ersattes med en helt onormal, vilket i flera avseenden fick allvarliga följder såväl för landets ekonomi i sin helhet som för enskilda arbetstagare – det sociala priset för den gradvis urgröpta internationella konkurrenskraften blev för många enskilda arbetstagare utomordentligt högt.

Även i framtiden måste vi räkna med en successiv omvandling av vårt näringsliv utifrån de krav som den internationella konkurrenskraften ställer – men då förhoppningsvis i mer ordnade former, vilket förutsätter en politik som ger förutsättningar för en sådan god konkurrenskraft.

På alla områden i vårt samhälle kommer detta att ställa stora krav på arbetskraftens utbildning och förmåga att tillgodogöra sig nya kunskaper och färdigheter anpassade till nya behov.

Herr talman! Den diskussion vi i dag har att föra om förslag till ny organisation av arbetsmarknadsutbildningen skall ses mot denna bakgrund.

Det är nödvändigt att riksdagen genom långsiktigt inriktade beslut skapar förutsättningar för att samhället i sin helhet inom offentlig och privat sektor kan erbjuda den utbildning av grund-, vidare- och fortbildningskaraktär som krävs för att ett av svenskt näringslivs främsta konkurrensmedel skall hållas på toppnivå, nämligen vår arbetskraft. Det är bl. a. mot denna bakgrund moderata samlingspartiets vaktslående om utbildningens kvalitet på alla områden skall ses.

Herr talman! I en motion från den allmänna motionstiden, 1983/84:916, angående arbetsmarknadspolitikerna underströk moderata samlingspartiet behovet av en mer marknadsanpassad form av arbetsmarknadsutbildningen.

Vi markerade behovet av en mer fristående, mer decentraliserad organisationsform. Vi argumenterade i motionen för en större renodling av kursutbudet, där vissa delar av utbildningen övertogs av det reguljära utbildningssystemet och AMU renodlade sitt utbud till att gälla mer direkt yrkesförberedande utbildning, ofta av kortare karaktär.

Vi önskade också friare former för upphandling och finansiering av arbetsmarknadsutbildning, vilket skulle verka såväl pris- och kostnadspressande som kvalitetshöjande på sikt. Inte minst kvalitetsfrågorna markerades kraftigt. Vikten av hög kompetens hos lärare och handledare betonades.

Herr talman! Många av dessa tankar och principer återfinns i den proposition som utskottet har behandlat. Det är därför ganska naturligt att moderata samlingspartiet med tillfredsställelse noterar att regeringen på de flesta väsentliga punkter gjort en bedömning som i stort överensstämmer med den som moderata samlingspartiet förde fram under allmänna motions-

tiden. Jag skall därför bara i korthet beröra ett par frågor som, trots den stora principiella enigheten, avsatt spår i form av moderata reservationer.

I ett par av reservationerna berörs organisationsfrågor, bl. a. styrelsernas sammansättning samt utseende av chef för den regionala uppdragsmyndigheten. Från moderat sida har vi som sagt betonat organisationens fristående decentraliserade karaktär.

I reservation 8 markerar vi att vi inte vill ha en partssammansatt styrelse på central nivå. Regeringen skall ha full frihet att till denna styrelse knyta sakkunskap som är helt obunden gentemot arbetsmarknadens parter.

I en gemensam borgerlig reservation, nr 4, säger vi att vi kan tänka oss en partssammansatt styrelse på länsnivå, men då anser vi att även SACO/SR skall vara representerat.

I reservation 7 understryker vi att den regionala nivåns självständighet bäst markeras om chefen på denna nivå utses av styrelsen.

Lokaliseringen av den nya myndigheten har behandlats i ett antal motioner. Utskottet tar inte ställning i den frågan utan anser att det må ankomma på organisationskommittén att återkomma till riksdagen med nytt förslag.

Utskottet pekar i likhet med vad man brukar göra i lokaliseringsfrågor på att om lokalisering skall ske utanför Stockholm, bör det i första hand vara i skogslänen, alternativt i sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden.

Kvalitetsfrågorna har ägnats stor uppmärksamhet i debatten kring den nya AMU-organisationen. I moderata samlingspartiets motion nr 188 har vi, som redan omtalats, starkt understrukit att AMU:s viktigaste uppgift skall vara att skraddarsy korta, ofta oregelbundet återkommande yrkesutbildningskurser.

Anpassningsförmåga, flexibilitet och rätt kvalitet måste prägla detta utbud. Skall detta uppnås, måste den regionala nivån ha stor frihet att ta fram kursplanen. I detta arbete utgör de centralt utarbetade kursplanerna riktmärken som service åt den regionala nivån. Men det är nödvändigt att man behåller och utvecklar stor regional frihet. Med den inriktning vi alltmer vill ge AMU-utbildningen med skraddarsydd utbildning som snabbt kan tas fram, är det nödvändigt att ge den regionala nivån denna frihet.

Det finns i dag alltför många exempel på stelhet och onödig tidsutdräkt i avvaktan på att centrala instanser skall utarbeta och godkänna kursplaner, allt till men för en ökad flexibilitet ute i näringslivet.

Herr talman! Även om det finns ett behov av att renodla kursutbudet mellan AMU och övriga delar av utbildningsväsendet, får inte detta innebära att mångfalden och en vitaliserande konkurrens hotas.

Genom ett väl anpassat upphandlingssystem för utbildning, som bör kunna utvecklas inom ramen för de riktlinjer som dras upp i propositionen och som nu godkänns av utskottsmajoriteten, kan en kostnadspressande och kvalitetsutvecklande konkurrens och samverkan uppnås. Det borde skapa goda förutsättningar för bl. a. köp av utbildning från enskilda företag som på olika områden besitter stor kompetens. Detta betonas i reservation nr 11. På så sätt undviks också omfattande investeringar som den regionala myndighe-

ten i annat fall skulle behöva göra. Man utnyttjar i vissa konjunktursvackor ledig kapacitet ute i näringslivet.

Kvalitets-, kompetens- och behörighetsfrågorna har som sagt diskuterats mycket. Utbildningsutskottet har i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet begränsat sina synpunkter till att avse just kompetens- och behörighetsfrågorna.

Utbildningsutskottets bedömning, till vilken arbetsmarknadsutskottet ansluter sig, är att det är motiverat att "AMU-lärarnas kompetens i vad gäller såväl pedagogisk skicklighet som yrkeskunnande bör motsvara det som krävs för behörighet för lärartjänst på jämförbar nivå inom det allmänna skolväsendet".

Utbildningsutskottet säger dock också:

"Med hänsyn till AMU:s ofta speciella villkor – det kan t. ex. gälla att snabbt behöva tillgodose krav på udda och tillfälliga yrkesutbildningar – får vad utskottet nyss har anfört emellertid inte utesluta möjligheten att för ett föreliggande speciellt behov anlita lärare i AMU som äger en utbildning eller en erfarenhet som inte är densamma som behöriga lärare inom det allmänna skolväsendet har men som är jämförbar härmed."

Detta ställningstagande bör enligt arbetsmarknadsutskottet ges regering-
en till känna med anledning av propositionen och ett flertal väckta motioner,
däribland den moderata motionen 1984/85:188.

Herr talman! Också de elevsociala frågorna har ägnats stor uppmärksamhet, inte minst i debatten. De har även föranlett en mängd uppvaktningar hos utskottet.

Vi moderater ansluter oss till utskottsmajoritetens uppfattning att frågorna är angelägna att beakta då arbetet med att verkställa riksdagens principbeslut sätter fart, bl. a. i den organisationskommitté som regeringen tillkallat för att klara detta.

Herr talman! Det finns förvisso ett antal praktiska frågor att lösa innan den nya organisationen smidigt kan fungera ute på fältet. Arbetsmarknadsutskottet har som sagt blivit föremål för en mängd uppvaktningar. Utan att vara alltför djärv i min profetia vågar jag förutspå att det är ett intet mot vad organisationskommittén kommer att få erfa under de närmaste månaderna.

Propositionen och en bred utskottsmajoritet har emellertid, som vi i moderata samlingspartiet ser det, lagt en god grund genom att nu presentera riksdagen ett förslag till ny arbetsmarknadsutbildning som i flertalet viktiga hänseenden är ett bejakande av tidigare framförda moderata ståndpunkter om en mer marknadsanpassad, kvalitetsmedveten arbetsmarknadsutbildning – något som vi moderater hälsar med stor tillfredsställelse.

Mot denna bakgrund yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 4, 7, 8, 10 och 11 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 90 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 behandlas den nya organisationen för arbetsmarknadsutbildningen. Från centerns sida accepte-

rar vi stora delar av regeringens proposition. Att det nu tillskapas en fristående organisation med eget ansvar bör ur effektivitetssynpunkt, såväl utbildningsmässigt som ekonomiskt, vara bästa möjliga lösning.

Enligt vår mening är arbetsmarknadsutbildningen en av de viktigaste delarna i arbetsmarknadspolitiken. Det är genom en kvalitativt god, anpassad utbildning som samhället kan tillgodose behovet av välutbildade medarbetare i ett näringsliv i ständig utveckling.

Vi stöder därför propositionens grundläggande principer, som vi anser kommer att leda till en effektivare arbetsmarknadsutbildning. Däremot har vi avgett reservationer på vissa avsnitt i betänkandet.

Vad gäller den regionala uppdragsmyndigheten och styrelsens sammansättning anser vi det helt naturligt att arbetsmarknadens parter ingår i styrelsen. Som en konsekvens skall även SACO/SR vara företrätt i styrelsen. Det kan befaras att medlemmar i denna organisation i framtiden kommer att omfattas av arbetsmarknadsutbildning i betydligt högre grad än i dag.

Centern vill även hårdare markera betydelsen av den politiska förankringen i styrelsen. En styrelse där enbart arbetsmarknadens parter ingår är en alltför smal bas: bättre vore att även länets politiska liv genom kommunerna och landstingen blev representerade. Vidare bör uppdragsmyndigheten i varje län få så stor frihet som möjligt just i syfte att främja flexibiliteten och, inte minst, den lokala anpassningen av utbildningen. Således bör en stor självständighet prägla den regionala styrelsens arbete.

Just med tanke på självständigheten kan det vara olämpligt att den centrala styrelsen utser den regionala myndighetens styrelse. Vi anser därför att regeringen efter förslag från länet bör utse den regionala styrelsen.

I propositionen föreslås att den regionala styrelsens ordförande skall utses av regeringen. Vi har däremot den uppfattningen att styrelsens ordförande skall utses av dess styrelse. På det sättet vill vi markera den självständighet som den regionala uppdragsmyndigheten skall ha gentemot såväl central myndighet som regering.

När det gäller den centrala myndighetens lokalisering skall regeringen återkomma till riksdagen med förslag. Utskottet vill inte nu göra några uttalanden om lokaliseringsort. Från centerns sida är vi inte tillfredsställda med detta ställningstagande, utan vill hårdare markera redan nu att Stockholmsregionen inte skall komma i fråga.

Herr talman! Vi vet av erfarenhet att tidigare riktlinjer inte efterlevts, och vi vill därför stämma i bäcken redan nu. Oroväckande är också att socialdemokratiska motioner förordar just kommuner i Stockholmsregionen. Det finns nu en fara att organisationskommittén kan tolka utskottets ställningstagande så att även Stockholmsregionen är ett lokaliseringsalternativ. Möjligen kan Sten Östlund svara på frågan varför utskottet inte vågade ställa upp på centerns förslag, när vi ville utesluta Stockholmsregionen som lokaliseringsalternativ.

Vid köp av utbildning i företag vill vi framhålla att en samordning av alla resurser är nödvändig. Ett utnyttjande av såväl komvux som gymnasieskolan och företagens utbildningskapacitet är en förutsättning för att vi skall nå ett

ännu bättre resultat. Vi framhåller i reservation 11 att kravet på flexibilitet och snabb lokal anpassning kommer att leda till att AMU kraftigt ökar köpen av utbildning i företag. Vi pekar på möjligheterna att i en lågkonjunktur bättre utnyttja ledig maskinkapacitet i företagen. Kostsamma maskininvesteringar är ytterligare ett argument för företagsanknuten utbildning.

På det elevsociala planet kommer vissa förändringar att ske. Vi vill framhålla betydelsen av att regeringen gör en noggrann uppföljning och att om försämringar visar sig är vi beredda att förstärka de elevsociala åtgärderna inom AMU-organisationen.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till reservationerna 4, 5, 6, 7, 9, 11 och 13.

Anf. 91 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Under senare år har arbetsmarknadsutbildningen (AMU) varit föremål för mycket utredningsarbete och en omfattande debatt. När det gäller målen för AMU lade regeringen i våras fram ett förslag som bygger på KAFU:s betänkande, ett förslag som fick riksdagens stöd. Däremot följde inte regeringen KAFU:s förslag i den organisatoriska delen, utan AMS fick i uppdrag att i samråd med ett antal andra organ, skolöverstyrelsen, riksrevisionsverket och statskontoret, arbeta vidare med frågan.

Efter AMS redovisning av sitt uppdrag och efter remissbehandlingen kom alltså proposition nr 59 hit till riksdagen: Jag skall inte upprepa huvudlinjerna. De är redan väl kända, och allt talar för att de i sina huvuddrag får riksdagens stöd. Däremot har jag några synpunkter av mera principiell art.

Med tanke på den korta tid som har stått till buds för propositionsskrivningen har det inte varit möjligt att ge alla detaljerade frågor de klara och precisa svar som hade varit önskvärda. Nu hänvisar regeringen till en organisationskommitté som skall ta sig an de praktiska frågorna och lösa de problem som återstår. Jag håller med om att det är nödvändigt att sådana praktiska frågor måste redas ut i särskild ordning, men med tanke på de oklarheter som ändå behåller propositionen borde riksdagen ge en del klarare besked. Det är inte rimligt att den politiska instansen avhänder sig möjligheten att peka ut en klar färdriktning i så viktiga frågor som det här handlar om, nämligen utbildning för arbetslivet och utbildning för många som har en kort och ofullständig grundutbildning.

I ett ganska stort antal motioner har också riksdagsmän och partier pekat på förändringar och kompletteringar som borde komma till stånd. Det är framför allt några områden som har kommit i fokus. Ett område avser den pedagogiska kvaliteten, ett annat representationen i de olika centrala och regionala styrelserna. Vidare gäller det de regionala chefernas ställning och möjligheten till konkurrensneutralitet. Slutligen har de elevsociala insatsernas betydelse aktualiserats i flera motioner.

I många motioner har den pedagogiska kvaliteten tagits upp, men också frågor om lärares behörighet har lyfts fram. Utbildningsutskottet, som har gett synpunkter till oss i arbetsmarknadsutskottet, har tagit fasta på två saker. Man slår bl. a. fast att arbetsmarknadsutbildningens kvalitet inte får

eftersätts. I detta avseende instämmer utbildningsutskottet i vad som föreslås i många motioner.

Flera motioner, bl. a. ett par från folkpartiet, får utbildningsutskottets stöd för den framförda uppfattningen att lärarnas kompetens är en nödvändig förutsättning för en tillfredsställande kvalitet på utbildningen inom AMU. Att just den pedagogiska kvaliteten har kommit i centrum beror bl. a. på att det beträffande kompetenskravet finns ett tillägg i propositionen. Där står det förutom om traditionell behörighet bl. a. följande: " – – utbildning och erfarenhet som kan bedömas likvärdig". Denna formulering har uppfattats som inte bära oklar utan också som oroande, såväl bland lärare och elever som av de fackliga organisationerna. Utbildningsutskottet för sin del utesluter inte möjligheten att det ibland kan föreligga speciella behov när det gäller att anlita lärare i AMU, men då måste det handla om undantag och kompletterande förstärkning. Propositionen kan emellertid tolkas annorlunda med sin glidande formulering: där det kan bedömas likvärdigt.

Arbetsmarknadsutskottet har bedömt att den här frågan är så viktig i vad avser utbildningen inom AMU – såvitt gäller lärarnas kompetens – att utskottet med anledning av de sex motionerna enhälligt föreslår att regeringen tillskrivs på denna särskilda punkt.

En annan sak som kan förorsaka problem är ekonomin för den nya AMU-organisationen. Dels skall det ju finnas ett reguljärt samarbete mellan olika utbildningsanordnare, dels skall det upprätthållas konkurrensneutralitet gentemot andra, t. ex. komvux. Eftersom den nya organisationen skall ta betalt för sina tjänster, är det viktigt att den prismässiga konkurrensneutraliteten vad beträffar kostnaderna för utbildningen verkligen upprätthålls. Skulle det inte bli så, dvs. om andra utbildningsanordnare än AMU skulle nonchalera kraven vid beräkning av sina kostnader, skulle AMU:s verksamhet kunna äventyras. Den nya organisationen lär ändå få stora problem med att klara ekonomin med tanke på att organisationen inte är direkt mottagare av statsmedlen. De går ju via länsarbetsnämnden (LAN).

I den nuvarande motsvarigheten till de regionala styrelserna, dvs. kursstyrelserna inom AMU, blev de olika fackorganisationerna representerade. I den nya organisationen utesluts en av organisationerna, SACO/SR. Denna förändring anser vi inom folkpartiet vara både omotiverad och oriktig. Arbetsmarknadsministern skrev ju i budgetpropositionen i år att arbetsmarknadsutbildning i högre grad än f. n. måste erbjudas långtidsutbildade och tjänstemän. Detta uttalande är riktigt med tanke på att arbetslösheten bland högskoleutbildade ökar, och tyvärr också kommer att fortsätta att öka. Akademikernas fackrepresentanter i kursstyrelserna har varit en god kompletterande kompetens. Kursstyrelserna har från den synpunkten varit nog så heltäckande. Därför är regeringens förslag att man skall begränsa den fackliga representationen på detta sätt ytterst beklaglig. Vi yrkar bifall till reservation nr 4, där styrelsens sammansättning i den nya regionala myndigheten tas upp.

I reservation 7 tas frågan om utnämning av chef i den regionala organisationen upp. Folkpartiets förslag i motion 184 går ut på att det måste

betraktas som naturligt att den regionala myndighetens styrelse utser chefen för den regionala uppdragsmyndigheten, och inte regeringen som föreslås i propositionen. Vi har framhållit risken för att regeringens förslag kan leda till lojalitetskonflikter. Folkpartiets förslag skulle också markera den självständighet som bör präglade den regionala myndigheten. F. ö. har man både i propositionen och i motionerna framhållit värdet härav. Ett bifall till reservation 7 skulle betyda en ytterligare förbättring.

I reservation 11 tas upp köp av utbildning i företag m. m. I anledning av motioner från folkpartiet och centern har vi yrkat bifall till förslaget om en särskild skrivelse till regeringen beträffande bl. a. utnyttjande av ledig maskinkapacitet. AMU skulle med fördel kunna dra nytta av en sådan ordning i det framtida arbetet – detta särskilt med tanke på att dyra maskininvesteringar vid en omorganisation långt ifrån alltid är möjliga i det korta perspektivet.

Slutligen, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 13 som tar upp de elevsociala åtgärderna inom AMU-organisationen. Den försämring som sker av såväl fritidsverksamheten som de kurativa insatserna vid AMU-centra är betänkelig. Formellt hävdar propositionen att det inte är fråga om någon minskning, men i realiteten kommer bl. a. 125 deltidarbeten med kurativa uppgifter att göras om till 33 tjänster. Det innebär i praktiken att regeringens förslag leder till att många AMU-centra och filialer kommer att sakna personal med kurativa uppgifter.

Folkpartiet har i sin motion 184 sagt att detta inte är försvarbart, och förordat att regeringen skall göra en noggrann uppföljning av effekterna av det förslag som nu läggs fram för att garantera kvaliteten också på den elevsociala verksamheten. Om en försämring kan iakttas, måste vi vara beredda att tillstyrka förslag om en förstärkning för de elevsociala åtgärderna. Vi får inte glömma bort att väldigt stora grupper som är berörda av dessa beslut är invandrare och handikappade. Det kan inte vara försvarbart att hålla tillbaka sådana insatser. Riksdagen borde i stället uttala en mycket klar mening genom ett tillkännagivande till regeringen.

Tyvärr har varken socialdemokraterna eller moderaterna i utskottet velat ställa sig bakom en sådan skrivning. Utskottets majoritet instämmer visserligen i vad folkpartiet och centern kräver i reservationen, men drar inte någon logisk slutsats av detta. Man erkänner att fritidsverksamheten vid AMU-centra försvinner, men tröstar sig med att regeringen nog kommer tillbaka till riksdagen om det skulle visa sig att det går illa. Socialdemokraterna och moderaterna säger att regeringen får komma tillbaka om de elevsociala insatserna skulle visa sig vara otillräckliga, men först måste en sådan otillräcklighet manifesteras ”i t. ex. ökad frånvaro eller ökad avbrottsfrekvens i studierna”. Det räcker alltså inte att ana följderna av otillräckliga insatser för de svaga eleverna – först skall en ökad frånvaro eller ett ökat antal avbrott i studierna manifesteras. Jag tycker detta är cyniskt!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 13 som bygger inte bara på folkpartimotionen utan också på en socialdemokratisk motion.

För folkpartiets del har vi accepterat huvudriktningen för den nya

AMU-organisationen. Det är positivt att hela riksdagen tycks ställa upp när det gäller kvaliteten i utbildningen. På andra punkter vill vi hoppas få stöd från kammaren. Det gäller både en breddning av den fackliga representationen och önskvärdheten av att få mer självständiga regionala chefer. Särskilt har vi markerat att de elevsociala ambitionerna inte får stanna vid enbart en läpparnas bekännelse. Därför vill jag yrka bifall till samtliga reservationer där folkpartiet medverkat och i övrigt till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 9.

Anf. 92 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar liksom i regeringspropositionen finns förslag till nyorganisation av AMU som innebär att arbetsmarknadsutbildningen blir fristående från både arbetsmarknadsverket och skolöverstyrelsen. Framför allt innehåller betänkandet förslag om en ny målinriktning av AMU-verksamheten till ännu större företagsanpassning, vilket innebär att AMU omvandlas till ett serviceorgan för näringslivet. Arbetsmarknadsutbildningens högtidligt proklamerade fördelningspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, skjuts i bakgrunden till förmån för de tillväxtpolitiska målen. Det är viktigt, säger utskottsmajoriteten, att utbildningens innehåll och utformning i framtiden påverkas än starkare av arbetslivets villkor. Detta kan ske på olika sätt. En riktig väg är att i ökad grad förlägga hela utbildningar eller delar av utbildningar till reguljära arbetsplatser.

Det innebär för det första att man genom att stegvis sudda ut gränserna mellan arbetsgivarnas och samhällets ansvar för fort- och vidareutbildning av de anställda överför en större del av personalutbildningskostnaderna på samhället. Även om man i propositionen programmatiskt slår fast att ansvaret för personalutbildningen primärt måste ligga hos arbetsgivaren, konstaterar man samtidigt att samhället har stort intresse av att stärka landets långsiktiga konkurrenskraft, genom att stimulera till vidareutbildning.

För det andra innebär det att arbetsmarknadsutbildningen i fortsättningen i mycket hög grad kommer att vara beroende av de förutsättningar som finns i det företag där utbildningen bedrivs. Utbildningen kommer att bli beroende av och den kommer även att påverkas av företagets maskinella kapacitet, tekniska utveckling och produktionsinriktning.

Nödvändigtvis blir utbildningen på det sättet snävare. Kvalitativt försämras den. Dessutom kommer elevernas yrkesmässiga rörlighet att förhindras.

Samhället har ett intresse, säger man i betänkandet, av att förebygga flaskhalsproblem i industrins produktion, genom att se till att de anställda utbildas för kommande förändringar. Därför kan inte målgruppen för arbetsmarknadsutbildningen enbart utgöras av dem som står utanför arbetsmarknaden eller dem som löper risk att bli arbetslösa, utan ambitionerna måste utsträckas till att gälla även särskilda insatser bland dem som finns i arbete.

Detta innebär en förskjutning av tyngdpunkten för AMU-insatserna från den målgrupp som består av arbetslösa eller dem som löper risk att bli

arbetslösa till sådana som redan finns i arbete. Om man utgår från att AMU:s totala resurser är begränsade och inte på långt när motsvarar det egentliga behovet, innebär den föreslagna omdispositionen att resurser tas från den förra målgruppen och överförs till den senare.

Det betyder att arbetsmarknadsutbildningens primära målsättning blir åtgärder som stimulerar, underlättar och påskyndar industrins strukturella omvandling, i stället för åtgärder som innebär att de arbetslösa och riskgruppernas intressen tillvaratas.

Vi i vpk anser att arbetsmarknadsutbildningen är en del av samhällets vuxenutbildning och att den bör verka för att stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, genom åtgärder som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna och som därigenom verkar för ökad jämlikhet och social rättvisa.

Därför bör utbildningen vara allsidig och bred, och den bör hållas på så hög nivå som möjligt. Den föreslagna inriktningen, med en kraftig företagsanpassning, står i direkt strid mot utbildningens kvalitet.

Från vänsterpartiet kommunisternas sida uppfattar vi skolöverstyrelsens medverkan i arbetsmarknadsutbildningen som en garanti för en god nivå på utbildningen och för kvalitet samt som en garanti för att utbildningen är jämförbar med övrig utbildning. Skolöverstyrelsen bör ha ett avgörande inflytande när det gäller läroplaner och pedagogisk tillsyn. Dessutom bör samma krav på behörighet ställas på lärarna inom arbetsmarknadsutbildningen som de som ställs på lärarna i det allmänna skolväsendet.

Vidare vänder vi i vpk oss mot förslaget om en ökad uppdragsfinansiering av verksamheten inom AMU, därför att den skulle innebära ett hot mot de grupper i samhället som har den svagaste ställningen. Affärsmässigt tänkande med fritt spelrum för marknadskrafterna gagnar säkert företagens önskemål. Men det drabbar de svagaste grupperna i samhället, de som bäst behöver AMU:s tjänster.

Herr talman! Propositionens förslag till riktlinjer innebär en kraftig försämring av utbildningens kvalitet, bredd och allsidighet. Man strävar efter att förlägga hela utbildningar, eller delar av utbildningar, till reguljära arbetsplatser. Man ställer krav på större flexibilitet, på större öppenhet gentemot näringslivets önsknings. Man uttalar en önskan om fortsatt decentralisering av besluten för att på det sättet öka möjligheterna till lokal företagsanpassning av utbildningen.

Dessa bedömningar och de föreslagna åtgärderna utgör enligt vår mening en kvalitativ förändring av AMU:s verksamhet och målinriktning som vi inte kan acceptera.

Från vårt partis sida ser vi den föreslagna förändringen av AMU:s verksamhet som en i raden av åtgärder för intimare samarbete mellan staten och kapitalet. Vi ser den som ett led i en djupgående, accelererande och oroväckande korporativistisk process, där samhället spelar en alltmer aktiv roll när det gäller att stödja det privata näringslivet – att underlätta, påskynda och stimulera industrins strukturella förändringar, som sker helt och hållet på det privata näringslivets egna villkor och som utgår uteslutande ifrån deras

egna lönsamhetskalkyler, detta oavsett vilka sociala konsekvenser dessa förändringar får. Staten verkar numera som ett instrument som garanterar individens fullständiga och oreserverade anpassning till industrins lönsamhetskrav. Därför skjuts arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska och sociala mål åt sidan och arbetsmarknadsutbildningen omvandlas till ett serviceorgan för det privata näringslivet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 93 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Efter att inledningsvis ha hört mina meddebattörer kan jag väl säga att sanningen kanske ligger någonstans mitt emellan Anders Högmarks superlativer och Alexander Chrisopoulos negativa inställning. Jag tror inte man skall överdramatisera den förändring som vi nu är på väg att fatta beslut om, men vi skall naturligtvis vara medvetna om att den är mycket viktig.

Jag hade tänkt inleda genom att påminna om alla de utredningar som har pågått, utredningar som naturligtvis initierats genom att man haft en känsla av att det har funnits behov av att se över arbetsmarknadsutbildningen – man har upplevt stelheter och kantigheter som man velat komma till rätta med. Jag skall emellertid hoppa över den biten, eftersom andra talare har gjort den inledningen lika bra som jag.

Det var AMS som gjorde den sista genomgången och vidareutvecklade förslaget från KAFU, kommittén för arbetsmarknads- och företagsutbildning. Det är förslaget från AMS som propositionen har som grund.

Det är mot denna bakgrund bra att vi nu också från utskottets sida kan redovisa en betydande enighet om huvuddragen för den nya AMU-organisationen. Fyra partier står bakom betänkandet, och endast vpk har yrkat avslag på propositionen och begärt ett nytt förslag.

Huvuddragen i det föreliggande förslaget innebär att AMU, från att ha varit en organisation med delat huvudmannaskap mellan AMS och skolöverstyrelsen, nu blir en egen fristående organisation i form av en uppdragsmyndighet i varje län och en samordnande central myndighet. Den nya myndigheten skall anordna utbildning på beställning från i första hand länsarbetsnämnderna men skall också kunna sälja utbildning till företag och myndigheter.

Samordning skall ske i hög grad med andra utbildningsanordnare eller hos företag där detta kan ske med upprätthållen kvalitet.

Det betyder i realiteten att det nya AMU kommer att få verka i en viss konkurrenssituation, med de krav på flexibilitet och ett effektivt utnyttjande av resurserna det kommer att innebära.

Den nya organisationen skall vidare byggas upp för att klara dessa krav, och det ankommer på den organisationskommitté som föreslås bli tillsatt att bygga upp organisationen så att de krav som ställs på den i dessa avseenden blir möjliga att uppnå.

Den nya organisationen skall börja verka den 1 januari 1986 men med vissa övergångsbestämmelser, som jag återkommer till.

Efter denna inledning skall jag gå över till att något kommentera de reservationer som föreligger.

I reservation 1 yrkar vpk avslag på propositionen på grund av deras syn på kvaliteten, målinriktningen och andra enskildheter i den. Då vpk inte har fått detta yrkande tillstyrkt i utskottet har man i reservationerna 2 och 3 anmält annan mening än utskottet avseende målen för AMU och för målgrupperna.

När det gäller målen för AMU:s verksamhet har utskottet konstaterat att dessa ligger fast, enligt 1975 års riksdagsbeslut. Det förtydligande som görs i propositionen om AMU:s särart i arbetsmarknadspolitiken ändrar inte på detta faktum.

När det gäller målgruppen har utskottet med stöd i utredningarna godtagit propositionens förslag. Som framhålls i vårt betänkande är det självklart att AMU även i fortsättningen skall vara till för dem som är arbetslösa eller i övrigt har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Vad vpk har vänt sig mot är den utbildning av redan anställda som skall kunna komma i fråga i syfte att stärka de anställdas situation i en föränderlig arbetsmarknad. Det är inget nytt att AMU medverkar i sådan utbildning, då t. ex. bristutbildningen under vissa perioder har varit ganska omfattande. Det nya är att arbetsmarknadsutbildning mera regelmässigt, efter länsarbetsnämndens bedömning, skall kunna omfatta redan anställda personer.

Vad avser överväganden om utbildningens kvalitet har den mest kommit att baseras på uppfattningar och yrkanden som har framförts i en rad motioner kring frågor avseende lärarnas kompetens.

Utbildningsutskottet har i ett yttrande till arbetsmarknadsutskottet i dessa delar framlagt ett förslag till skrivning som arbetsmarknadsutskottet har anslutit sig till, med ett understrykande av att detta inte får hindra att AMU:s speciella behov kan tillgodoses. Som tidigare har sagts här föreslås riksdagen ge regeringen detta till känna.

Jag vill i anslutning därtill understryka att formellt obehöriga lärare i dag gör betydande och uppskattade insatser inom AMU. Enligt uppgift som har lämnats inför utskottet saknar 25 % av de i dag verksamma utbildarna eller lärarna formell kompetens. Vid uppvaktningar i utskottet och på annat sätt har bl. a. de fackliga organisationerna enstämmigt framhållit den höga kvaliteten på dagens arbetsmarknadsutbildning vad gäller hur den förmedlas av lärarna och utbildarna. Det vore knappast möjligt om inte dessa medarbetare inom AMU också gjorde goda och betydande insatser. Det bör därför finnas möjlighet att ge också denna stora grupp del av pedagogisk utbildning, som i förening med tidigare utbildning och erfarenheter kan utgöra en grund för anställning på samma villkor som behöriga lärare i den nya AMU-organisationen.

På samma sätt kan det framdeles visa sig nödvändigt att anställa formellt obehöriga men med AMU:s behov förenliga yrkesmässiga kvalifikationer och lämplighet. Även så anställda bör naturligtvis ges kompletterande pedagogisk utbildning genom arbetsgivarens försorg.

I reservationerna 4–8, som har lämnats av de borgerliga partierna tillsammans eller var för sig, har anförts mot utskottet skiljaktiga meningar

avseende den regionala uppdragsmyndigheten, beträffande styrelsens sammansättning, politisk förankring, utseende av styrelsen och utseende av chef samt i reservation nr 8 avseende den centrala myndighetens styrelsesammansättning.

De skilda åsikterna, som också har anförts här av talarna före mig, speglar i huvudsak skiljaktigheter mellan våra partiers principiella synsätt, såsom de har kommit till uttryck även i andra sammanhang.

Centern har i reservation 9 drivit frågan om den centrala myndighetens lokalisering. Ingvar Karlsson i Bengtsfors passade på att fråga mig varför vi inte har anslutit oss till denna reservation. Utskottet har i denna del, efter att i betänkandet ha påmint om gällande beslut avseende principerna för lokalisering, valt att avvakta till dess denna fråga återkommer, efter organisationskommitténs beredning, till riksdagen under våren 1985, som jag har fattat det. Med detta kan vi avvakta – annars kanske också hela denna debatt hade drunknat i den frågan, vilket den inte förtjänar att göra.

I reservationerna 10, 11 och 12 har moderata samlingspartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna reservationer beträffande kursplaner och köp av utbildning i företag. Jag vill helt kort beträffande dessa reservationer hänvisa till utskottets betänkande.

I reservation 13 anser folkpartiet och centern att förslagen enligt propositionen innebär en försämring avseende de elevsociala frågorna. Reservationen baseras på motionerna 177 och 184. Utskottet i övrigt har för sin del funnit att de elevsociala åtgärderna hålls på en i stort sett oförändrad nivå, och utskottet har godtagit propositionens förslag som innebär vissa omfördelningar och som medför att fritidskonsulenter inte kommer att behållas på andra centra än dem som har förläggingsverksamhet. Utskottsmajoriteten utgår dock ifrån att regeringen återkommer till riksdagen med nytt förslag om den nu föreslagna omfattningen av den elevsociala verksamheten skulle visa sig otillräcklig och har därmed ansett att motionerna 177 och 184 inte behöver föranleda någon åtgärd.

I den sista reservationen – reservation 14 – har vpk krävt en annan form för finansieringen av den nya myndighetens verksamhet, och partiet avvisar uppdragsfinansieringen. Yrkanden om annan finansieringsform har framförts i motionerna 180 och 196.

Utskottet konstaterar för sin del att medel för arbetsmarknadsutbildning även efter omorganisationen skall finansieras över statsbudgeten och liksom nu över AMS. I dag betalar AMS till SÖ för den AMU som anordnas, medan i framtiden länsarbetsnämnden skall köpa motsvarande utbildning av den regionala uppdragsmyndigheten.

Jag vill också påminna om, som framgår av s. 26 i propositionen, att den nya formen för finansiering skall införas under en femårsperiod, varunder driftbidraget i anslagsform successivt avtrappas. Anslagen försvinner alltså inte genom något tvärt klipp. Dessutom vill jag påminna om vad som i propositionen framhållits om genomförandet av den nya organisationsformen, varvid också anslagsformen skall övervägas av organisationskommittén.

Därmed har jag kommenterat – även om det har blivit kortfattat – samtliga reservationer.

Avslutningsvis vill jag därutöver erinra om att de organisationsförändringar som vi nu behandlar berör ca 6 000 anställda, som årligen utbildar mellan 80 000 och 130 000 personer. Jag bedömer att det är av stor vikt att den organisationskommitté som nu skall ta över och förbereda genomförandet, utöver att den skall göra ett grannlaga arbete, bör arbeta snabbt.

En organisationsförändring av denna omfattning och som berör så många anställda och av verksamheten beroende människor, kan inte genomföras i något företag eller som i detta fall i en myndighet, utan att det skapar en viss oro och osäkerhetskänsla bland de berörda.

Detta vet jag av egen erfarenhet, och det har vi i utskottet väl förstått genom alla de uppvaktningar, brev och personliga kontakter vi har fått. Det gäller inte bara för oss i utskottet, utan också de flesta andra av riksdagens ledamöter.

Som framhålls i propositionen kommer huvuddelen av de nu anställda att kunna beredas anställning i den nya organisationen, och om så skulle visa sig nödvändigt står naturligtvis alla de trygghetsåtgärder som finns för statligt anställda till buds. Där finns omställningsåtgärder och utbildningsinsatser liksom den garanterade omställningstiden. Men i dessa situationer räcker det inte alltid med den vetskapen. Osäkerheten lever kvar till dess de definitiva beskederna har lämnats. Kan detta ske snabbt och kan den nya organisationen komma i verksamhet är det min övertygelse att det nya AMU, med den tillgång som finns av kunniga och för sina uppgifter starkt engagerade medarbetare skall komma att utvecklas till ett ännu effektivare instrument för arbetsmarknadspolitiken när det i sin nya och självständiga roll funnit sina arbetsformer.

Det instrumentet kommer vi att behöva när kraven på fortbildning och omskolning i framtiden kommer att öka, både för dem som måste byta arbetsplats och för dem som måste få kompletterande utbildning för att behålla sin anställning. Detta är ju i takt med den allt snabbare förändringen av vårt näringsliv och vår arbetsmarknad.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 i alla dess yrkanden och avslag på de föreliggande reservationerna.

Anf. 94 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Sten Östlund sade i sitt anförande att oppositionen nu sagt sitt – och den sträcker sig från moderata samlingspartiet till vpk – och att sanningen måste ligga någonstans mitt emellan. I det avseendet har han fel. Det finns inte något mitt emellan i det sammanhanget. Jag har då aldrig hört mera panegyriska ovationer från moderata samlingspartiets sida när det gäller ett förslag som kommer från regeringen. I det här sammanhanget är ni alldeles överens.

Det förslag socialdemokraterna har lagt fram när det gäller arbetsmarknadsutbildningens utformning motsvarar exakt de krav som moderata

samlingspartiet tidigare ställt. Det är ett förslag som är skraddarsytt för att anpassa individen till näringslivets behov. Det syftar till att underlätta det privata näringslivets strukturella förändringar, att underlätta och påskynda den strukturella omvandling som präglar industrin, genom att genom samhällets försorg avlasta industrin en del av de kostnader som den strukturella förändringen medför, men också genom att använda arbetsmarknadsutbildningen som ett instrument i den processen.

Förslag som innebär att utbildningen i större utsträckning skall förläggas till de reguljära arbetsplatserna innebär att utbildningen med nödvändighet kommer att påverkas av företagens maskinella kapacitet, tekniska utveckling och kanske ensidiga produktion. På så sätt blir den snävare, och det blir mycket svårare för eleverna att efter en sådan utbildning byta arbetsplats. Det är precis vad moderaterna tidigare har krävt i sina motioner, och de kraven har helt och hållet blivit tillgodosedda av regeringen. Inriktningen är nu korta, speciella utbildningar, anpassade till de nya krav som industrin ställer. Därför ligger inte sanningen någonstans mitt emellan oppositionspartiernas ståndpunkter. Ni socialdemokrater och moderata samlingspartiet ligger mycket nära varandra i den frågan.

Anf. 95 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! På min fråga svarar Sten Östlund att frågan om lokaliseringsorten återkommer till riksdagen i vår. Det gör den. Det är också riktigt att organisationskommittén för regeringen skall framlägga ett förslag till ort, osv. Om vi hade haft frågan till behandling i dag skulle det ha tagit för lång tid, säger Sten Östlund. Jag tror inte att det skulle ha tagit så lång tid, om vi hade haft modet att säga att Stockholmsregionen inte skulle förekomma i lokaliseringsdiskussionerna. Min mening var alltså inte att vi i dag skulle utse någon lokaliseringsort.

Visst kan man bli bekymrad när man tittar litet grand på den här saken. På s. 21 i propositionen betonar arbetsmarknadsministern att det finns starka skäl för att man inte skall förlägga en ny statlig verksamhet till Stockholmsregionen. Men några rader längre ned heter det:

”Å andra sidan rör det sig här inte om någon ny verksamhet även om den organiseras om. Den berörda, i viss mån mycket specialiserade personalen finns redan i Stockholm. Därutöver kommer alla styrelseledamöter liksom de viktigaste kontaktorganen, framför allt arbetsmarknadens parter, att finnas i Stockholm.”

Med den skrivningen kan man tro att sanningen ligger någonstans mitt emellan. Stockholmsregionen kan alltså få förekomma i diskussionerna – annars hade man kunnat skriva på ett annat sätt.

Litet längre ned på samma sida står det så här: ”Organisationskommittén bör emellertid noga studera för- och nackdelar från olika utgångspunkter med en lokalisering till Stockholm eller något av skogslänen.” Det är klart att man kan studera för- och nackdelar, men arbetsmarknadsministern har gett konkreta exempel på de fördelar som finns. Det ligger alltså en stor fara i att organisationskommittén tar detta till sitt bröst. Jag anser att det hade varit

mycket bättre om utskottet hade vågat biträda centerförslaget, i vilket vi har sagt att Stockholmsregionen inte skall komma in fråga som lokaliseringsort.

Anf. 96 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! När jag lyssnar till Sten Östlund som företrädare för socialdemokraterna här i kammaren, blir jag alltmer övertygad om att de punkter som vi aktualiserade i folkpartimotionen hade stor bärighet. De gällde, som jag sade, den pedagogiska kvaliteten, där utskottet enhälligt har ställt sig bakom folkpartimotionen. Samtidigt känner jag också att vi ligger rätt när vi har påtalat bristen i att det nu blir en alltför snäv facklig representation, liksom när vi har påtalat att riksdagen borde ha gjort ett klart uttalande i fråga om de elevsociala insatserna. På den punkten borde socialdemokraterna ha följt både den folkpartistiska motionen och inställningen hos de enskilda socialdemokrater här i riksdagen som har önskat ett klart uttalande till förmån för de AMU-elever som av olika skäl har det särskilt besvärligt.

Herr talman! Jag ber att få upprepa mina bifallsyrkanden till fp-reservationerna.

Anf. 97 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos hävdar att det rör sig om en så betydande försämring att det inte finns några mellanting. Jag har en helt annan uppfattning. Jag vet inte riktigt hur jag skall beskriva mina känslor inför Alexander Chrisopoulos anförande. Näringslivets omvandling är någonting som pågår dagligen och stundligen, och den kan vi inte gärna stoppa. Gör vi det, då hamnar vår industri och vårt näringsliv i en helt omöjlig situation i framtiden. Därför är det betydelsefullt att vi har utbildningar och skapar utbildningsmöjligheter för människor i vårt samhälle, så att berörda människor som måste lämna branscher i nedåtgående får att gå över till branscher i uppåtgående får hjälp både genom sin anställning och i vissa fall genom samhällets försorg.

Både Alexander Chrisopoulos och jag kommer från Göteborg. Den som har deltagit i arbetarrörelsens arbete där nere vet nog mer än de flesta hur svårt det kan vara i omställningssituationer. Vi vet också att arbetsmarknadsutbildningen har spelat en betydande roll för att hjälpa människor från krisbranscher över till andra arbetsuppgifter i branscher som har framtiden för sig.

Det förefaller som om kommunisternas inlägg inte riktigt harmonierar inbördes. Såvitt jag uppfattade det föreslog Lars-Ove Hagberg för en stund sedan i debatten om sysselsättningsskapande åtgärder att företagen skulle åläggas att ta in ungdomarna och utbilda dem. Men när vi här föreslår att vi genom länsarbetsnämnden och AMU skall kunna köpa utbildning i företag, då säger vpk nej. Vad vpk säger i den ena debatten tycks man inte vilja vara med om i den andra.

Vad gäller lokaliseringsfrågan har jag inget nytt att tillföra debatten, och det har jag inte heller i frågorna om facklig representation och elevsociala

insatser. Jag hänvisar till vad jag sade i mitt tidigare inlägg och till vad utskottet har anfört i betänkandet.

Nr 55

Måndagen den
17 december 1984

Anf. 98 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Till Sten Östlund vill jag säga att det ibland kan vara svårt att uttrycka sina känslor. Men det var inte detta det var fråga om. Det handlar om vår klara uppfattning om vad den strukturella omvandling som industrin genomgår egentligen innebär. Regeringen, arbetsmarknadsministern och OECD-ländernas arbetsmarknadsministrar har samtidigt konstaterat att dagens arbetslöshet är en strukturell arbetslöshet. Den är opåverkad av konjunkturella svängningar. Det är en långvarig arbetslöshet, orsakad av de strukturella förändringarna inom industrin. Omvandlingarna av den svenska industrin får som resultat en stor, växande och långvarig arbetslöshet.

*Ny organisation för
AMU*

Sten Östlund säger att vi skall acceptera att denna strukturella omvandling pågår. Genom att använda sig av arbetsmarknadsutbildning skall man försöka stimulera och underlätta den. Men, Sten Östlund, om den resulterar i en ökad arbetslöshet, skall man då fortsätta att stimulera och försöka påverka den? Skall man fortsätta att använda sig av arbetsmarknadsutbildning för att stödja det kapitalistiska systemets kriser, när det fördjupas?

Vi från vpk är inte motståndare till arbetsmarknadsutbildning under förutsättning att denna utbildning bibehåller sina fördelningspolitiska mål. En bred och allsidig utbildning skall syfta till att verka för jämlikhet genom att överbygga utbildningsklyftorna i samhället och ge arbetarna den breda yrkesutbildning som är nödvändig för dem liksom den allmänna höjning av kunskapsnivån som är målet för vuxenutbildningen i allmänhet och som kan underlätta för dem att hävda sig på arbetsmarknaden på lång sikt. En sådan arbetsmarknadsutbildning vill vi ha.

Det är riktigt att vi vill att företagen skall åläggas vissa uppgifter gentemot ungdomarna. Men det är inte detta ni föreslår. Ni föreslår att ni skall få använda er av statliga medel och samhällets resurser för att tillfredsställa företagens utbildningsbehov. Det är vi motståndare till.

Anf. 99 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Sten Östlund sade att han inte hade något att tillägga. Tyvärr tolkar jag det svaret negativt.

Jag vill i alla fall för centerns del klart deklarerat att vi helt stöder de tidigare antagna principerna för lokalisering av ny statlig verksamhet. Skogslänen, sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden skall prioriteras. I utskottets skrivning står detta tydligt och klart, men det hade varit mycket bättre om man vågat ta steget fullt ut och även skriva in att Stockholmsregionen skall uteslutas vid en eventuell lokalisering. Att man inte har vågat göra det utan det står som det gör i arbetsmarknadsministerns proposition är oroväckande.

Anf. 100 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos framställer nya AMU:s verksamhet som att samhället nu helt och hållet skulle ta över företagens utbildning av

sina anställda. Det är det naturligtvis inte fråga om. Länsarbetsnämndens bedömningar får vara avgörande för om situationen bland de anställda i ett företag är sådan att man behöver sätta in utbildning för att ge dem möjligheter att bevara sina anställningar eller få andra arbeten.

Köp av utbildning från företag skall naturligtvis också göras med omdöme. Även i det fallet har vpk haft kritiska synpunkter. Låt mig samtidigt säga att ganska många i våra led har fått en grundläggande yrkesutbildning i de yrkesskolor som en gång i tiden fanns och som fortfarande finns kvar på våra företag. Jag vågar lova att det inte var någon dålig utbildning. Om man kunde köpa sådan utbildning i företag! Det är att märka att knappast någon av dem som meddelade den utbildningen var behörig lärare, men bra på att utbilda var de, det vågar jag garantera. Det här är också möjligheter som man kan ta vara på.

Sedan till Ingvar Karlsson i Bengtsfors. Beträffande lokalisering har jag, som jag sagt tidigare, inget mera att tillägga. Jag vill bara säga: Ja, vi vågar vänta. Vi skall lyssna på vad organisationskommittén har att säga i denna fråga. Därefter skall vi fatta beslut.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 101 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! I anledning av den proposition som ligger till grund för arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 väckte jag en motion, nr 1984/85:186. I min motion tar jag upp den relativt stora skepsis jag känner inför den föreslagna förändringen av arbetsmarknadsutbildningens organisation. Stora kostnader, det dubbla huvudmannaskapet för verksamheten – från skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen – samt svårigheter att motsvara arbetsmarknadens krav från tid till annan och problem med samordningen med övrigt skolväsende har varit utgångspunkter för omfattande utredningar.

Det finns säkert grundade anledningar till kritik och utredningar. Samtidigt tycker jag att det klarare borde ha sagts ut i de senaste utredningarna och i propositionen att förändringar till det bättre skett under resans lopp. Ambitionen att förändra inom nuvarande organisation har växt. Flexibiliteten har ökat, beredskapen i förändringssituationer likaså. Tiden mellan särskilda krav på utbildning inom speciellt företag och start för utbildning har kortats betydligt. Modulsystemet i läroplansarbetet har medverkat härtill. Det kan vidareutvecklas.

Det förefaller som om utredningarna har haft ett alltför gammalt bakgrundsmaterial för sitt utredande. Verksamheten i t. ex. Östergötland, som jag sett den i höst och uppmärksammat tidigare, har visat god effektivitet och god anpassning. Det är svårt att befria sig från tanken att AMU-centra med den nya organisationen kommer att få svårigheter att hävda sig som självständig uppdragsmyndighet. De skall ju leva på att sälja sig. De ekonomiska resurserna och avgörandena har ju länsarbetsnämnden. Peda-

gogisk tillsyn skall skolöverstyrelsen stå för. Man kan fråga sig: Vem blir egentligen den verkliga huvudmannen för den nya AMU-myndigheten?

Den föreslagna organisationskommittén har ett viktigt och svårt arbete framför sig. Sten Östlund nämnde att det rörde sig om 6 000 anställda. Det finns uppenbara risker att ambitionen till ökad effektivitet och kostnadsreduceringar inte är verklighetsförankrad. Organisationsförändringar efter centrala genomgripande beslut orsakar alltid stora kostnader och oro i den pågående verksamheten. Det förefaller inte helt omöjligt att man med oförändrat huvudmannaskap på kort tid och utan extra kostnader hade kunnat genomföra sådana ändringar i den nuvarande organisationen, så att verksamheten vad avser flexibilitet och effektivitet hade blivit tillfredsställande.

Jag har dock inte velat ställa mig bakom ett avslagsyrkande. Däremot har mitt motionsyrkande avseende lärarnas kompetens inom arbetsmarknadsutbildningen blivit tillgodosett enligt hemställan i mom. 14. Det är tacknämligt.

I reservation 14 av Alexander Chrisopoulos tas mitt motionsyrkande om särskilda resurser för att tillförsäkra den nya AMU-myndigheten viss basorganisation upp. Vid en eventuell votering kommer jag att avstå vid detta tillfälle. Jag kan nämligen inte ansluta mig till hela innehållet i reservation 14.

Herr talman! Vidare yrkar jag bifall till de reservationer som undertecknats av folkpartiets representant Elver Jonsson vid utskottsbehandlingen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 102 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! I motion 177 angående elevsocial verksamhet har jag och mina medmotionärer tagit upp behovet av stöd för att elever skall orka med utbildningen. Den elevsociala verksamheten är en av de delar i den här propositionen som kanske inte har diskuterats så mycket förrän i utskottet och här i kammaren.

Vi vet redan nu att rekryteringen av elever till AMU-utbildning har förändrats. Redan nu finns hela fältet från mycket god skolunderbyggnad till synnerligen bristfällig, ja, det finns även ganska många med läs- och skrivsvårigheter, vilket har visat sig vara en större grupp än vad man hade väntat. Den stora gruppen invandrare har redan berörts här i kammaren, men även de har helt andra behov än vad man kanske räknade med när man en gång startade AMU-utbildningen.

Behovet av stöd till den som skall genomgå en kortare specialinriktad kurs är helt olikt det som den har som genomgår en baskurs. För den som i dag får chansen till yrkesutbildning kan detta också bli chansen till en ny livssituation.

De kurativa insatserna är självfallet mycket viktiga, men det stöd och den uppbackning som behövs för att bryta ett mönster är en grannlaga uppgift. Det kan behövas en fostran både till jobb och till en aktiv fritid. Detta gäller inte minst för de ungdomar som kanske tidigare inte har haft chansen att vara ute i yrkeslivet.

Jag är tveksam till om kommunernas insatser är tillräckliga. Jag är också tveksam till om de kan ersätta de insatser som inte minst fritidspedagogerna har gjort.

Motionen har fått en positiv behandling av utskottet, och jag har heller inget annat yrkande. Jag vill dock understryka att brister i den elevsociala verksamheten kan ge andra effekter än direkta avbrott och frånvaro från studierna. Det är därför viktigt att en regelmässig översyn sker, för att stärka elevernas chans på arbetsmarknaden. Jag tycker nog att skrivningen om att en otillräcklig omfattning av de elevsociala insatserna först skall manifesteras innan man gör någonting är väl kraftig.

Anf. 103 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Jag har i motion 183 tagit upp frågan om lokaliseringen av det centrala kansliet för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen.

Arbetsmarknadsutskottets majoritet har inte kunnat biträda centerns förslag om ett uttalande att det centrala kansliet skall lokaliseras utanför Stockholmsområdet. Utskottet finner det lämpligt att den organisationskommitté som föreslås i propositionen överväger frågan om den centrala myndighetens lokalisering. Utskottet crinrar samtidigt om sina tidigare uttalanden när det gäller prioritetsordningen vid fortsatt decentralisering av statlig verksamhet:

1. Skogslänen
2. Sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden

Med anledning av dessa tidigare uttalanden finner jag det märkligt att utskottet inte nu är berett att gå centern till mötes och göra ett bestämt uttalande om att det centrala kansliet skall lokaliseras utanför Stockholmsområdet.

Herr talman! Jag har noterat att det föreligger två socialdemokratiska motioner om lokalisering till Tyresö eller Botkyrka kommuner. Man kan tolka arbetsmarknadsutskottets majoritet så att man *nu* inte är lika bestämd i sin uppfattning om en lokalisering utanför Stockholmsområdet.

Så till min motion om lokalisering av det centrala kansliet till Värmland. Värmland är det skogslän som näst Norrbotten har det svårast att klara ett tillräckligt stort antal arbetsplatser för länets invånare. Följden av detta blir ett sjunkande invånarantal. Utflyttningen ökar. Det är fortfarande så att ett fåtal stora orter har ett rikt utbud på lediga platser av olika slag. Värmland behöver fler arbetsplatser och större variation i efterfrågan av arbetskraft. Starka skäl talar således för att det centrala kansliet lokaliseras till Värmland.

Riksdagen har *nu* ett bra tillfälle att gå från ord till handling genom att bifalla mitt motionskrav om ett tillkännagivande om lämplig lokalisering av kansliet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 183.

Anf. 104 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det är viktigt att den nya AMU-organisationen anpassas till regionala förutsättningar och behov, framhåller vi socialdemokrater från Norrbotten i motion nr 187.

Det nya och okända skrämmer ofta oss människor – såsom den nu föreslagna AMU-utbildningen. Regeringen har lovvärda ambitioner med sitt förslag. I sin presentation av förslagen måhända massmedia har sina egna ambitioner. Hur som helst är diskussionerna på våra AMU-centra i full gång. Oron finns där, farhågor hyses över hur det kan bli. Det framhålls att många AMU-centra inte kan arbeta på företagsfinansierad basis. Facken, främst Statsanställdas förbund inom LO och Svenska facklärarförbundet inom TCO, mobiliserar. Det är mot den bakgrunden man får se motionen från oss socialdemokrater i Norrbotten.

AMU-utbildningen syftar till att ge kursdeltagarna stadigvarande arbete. Ett krav är att organisationen snabbt skall kunna anpassas till förändringar i samhället och i arbetslivet.

AMU-centrumen utgör en stor resurs i kampen mot arbetslöshet och för ekonomisk tillväxt. I många regioner – i synnerhet i glesbygden – utgör AMU en helt unik resurs genom maskinell utrustning och den verkstadskapacitet som finns samlad där.

Vid kooperativ utbildning och småföretagarutbildning som finns i Norrbotten, såsom vid Tornedalens och Sunderbys folkhögskolor, kan det finnas behov att testa och utveckla idéer till produkter och till affärsidéer.

Att kunna komplettera och varva teoretiska studier vid folkhögskola – exempelvis i företagsekonomi, nationalekonomi, bokföring och marknadsföring – med projektarbete i form av praktisk produktutveckling av prototyper, förlagt till AMU-centra, innebär bättre nyttjande och samordning av resurser. Det kan innebära, främst i glesbygden, att AMU:s resurser används även till att skapa en arbetsmarknad, dvs. till att skapa arbete, aktivitet, utveckling och stimulans till företagsamhet. Folkhögskolorna bör bl. a. därför inkluderas bland utbildningsanordnare inom nya AMU, föreslår vi i vår motion.

Utskottet gör härvidlag en positiv skrivning. Utskottet anser att länsarbetsnämnd eller regional uppdragsmyndighet på lämpligt sätt bör kunna använda utbildning vid folkhögskola som en resurs.

Avsikten med propositionen, sägs det, är inte att minska antalet kursdeltagare totalt sett. Flexibiliteten bör öka, och volymen kan därför variera år för år.

I första hand är det tänkt att länsarbetsnämnderna, liksom hittills, beställer kurser hos nya AMU, men att också bl. a. företag och förvaltningar kan göra det. För kursdeltagarna blir det ingen som helst förändring; utbildningen blir alltjämt kostnadsfri.

Propositionen har fått en presentation i massmedia som måhända skapat oro och osäkerhet bland anställda och lärare. Vi anser det därför angeläget att den organisationskommitté som genomför förslaget tar hänsyn till och beaktar Statsanställdas förbunds, Svenska facklärarförbundets och övriga

Nr 55

Måndagen den
17 december 1984

*Ny organisation för
AMU*

berörda fackförbunds farhågor och berättigade krav för att främja personalens arbetstillfredsställelse och engagemang.

Ett av landets AMU-center, nämligen Nordkalottens AMU-center – Pohjoiskalottin ammattikeskus – i Övertorneå, intar en särställning. Det är en gemensam institution för Sverige, Finland och Norge med syfte att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt inom de tre ländernas nordligaste delar.

Organisationen är relativt smidig och föga byråkratisk. Fördelarna med denna samnordiska utbildning är många. Det är angeläget inte bara mot bakgrund av det prekära läget på arbetsmarknaden i östra Norrbotten och stora delar av Nordkalotten – arbetslöshetssiffrorna är här stadigt tvåsiffriga och varierar mellan 10 och 12 % – utan även från Nordkalottens synpunkt att verksamheten vid detta AMU-center hålls intakt och vidareutvecklas. Det är fråga om en väl fungerande och väl inarbetad yrkesutbildningsinstitution för hela Nordkalotten.

Om det visar sig att Nordkalottens AMU-center inte passar in i det nya svenska mönstret för framtida AMU-verksamhet, bör frågan om eget huvudmannskap, såsom för flertalet andra samnordiska institutioner och inrättningar, få sin prövning.

AMU-utbildningen har sedan länge stor omfattning i Norrbotten. Det är därför vi genom vår motion önskat och velat fästa uppmärksamhet på regionala förutsättningar och behov inför nyorganisationen av AMU. Att genomföra den blir en grannliga uppgift för organisationskommittén. När det gäller Nordkalottens AMU-center, anför utskottet, får vi besked vid halvårsskiftet 1985, efter dess utredning som nu pågår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 9.

Anf. 105 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! I propositionen som ligger till grund för arbetsmarknadsutskottets betänkande 9 behandlas frågan om lokalisering av den centrala AMU-myndigheten. Det hänvisas till utskottets tidigare uttalande att man målmedvetet skall pröva möjligheterna att utlokalisera ny eller expanderande förvaltning. Vidare anføres att en mycket liten myndighet, som det här är frågan om, självfallet kan få stor betydelse för en liten eller ensidigt sammansatt arbetsmarknad, både kvantitativt och kvalitativt.

Propositionen såväl som utskottet förordar att organisationskommittén, från olika utgångspunkter, noga studerar för- och nackdelar med en lokalisering till Stockholm eller till något av skogslänen. Jag finner det rimligt att sådana överväganden måste göras, men förutsätter att organisationskommittén i sitt förslag väger in tidigare uttalade ståndpunkter om lokalisering.

Vid en omlokalisering av den centrala AMU-myndigheten skulle, herr talman, Ludvika vara en mycket lämplig lokaliseringsort.

Jag vill här peka på den komplexa arbetsmarknadssituation som västra Bergslagen har.

Västra Bergslagen, med Ludvika som centralort, har drabbats hårt av

strukturomvandlingen inom såväl gruvnäringen som stålhanteringen, med betydande arbetslöshet och en väsentligt ensidigare arbetsmarknad som följd. Flera underleverantörer och serviceföretag har försvunnit i krisens spår, och befolkningstalen är i ständigt sjunkande.

I västra Bergslagen finns även blomstrande tung och högteknologisk industri som har varit och är i behov av kvalificerade tekniker på många nivåer. Här föreligger stora rekryteringsproblem på grund av att det i dagens samhälle inte bara krävs arbete för den sökande teknikern, utan även för medföljande maka eller make.

Mycken möda har lagts ner på att göra tidigare mansdominerade yrken lämpliga även för kvinnor. Kommunen och industrin har i samverkan gjort stora ansträngningar för att tillgodose båda makars arbetsbehov, utan att på lång väg ha kunnat täcka behovet.

Det är, herr talman, av utomordentligt stor betydelse för dessa viktiga exportindustrier, för deras lokaliseringsorter och för landet som helhet att arbetsmarknadsproblemen i västra Bergslagen löses.

Den centrala AMU-myndighetens lokalisering till Ludvika skulle verkamt bidra till att underlätta arbetet med att minska arbetsmarknadsproblemen i västra Bergslagen.

Jag vill, herr talman, återge vad en tidigare socialdemokratisk riksdagsman från Ludvika, Gustav K. Hällbacken, en gång hävdade: Ludvika är den mest centrala orten i landet, med goda förbindelser åt såväl öster som väster, norr som söder.

Ludvika har fortfarande samma geografiska läge och erbjuder alltjämt lokaliseringsfördelar.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag ville till protokollet foga dessa synpunkter, så att de kan beaktas av organisationskommittén och regeringen vid utarbetande av förslag till lokaliseringsort för den centrala myndigheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om arbetsmarknadsutskottets betänkande 8.)

Anf. 106 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 8 om jämställdhetsfrågor.

Jämställdhetsfrågor

Anf. 107 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! I reservation 1 vänder vi oss emot en förändring i jämställdhetslagen som närmast gäller den privata arbetsmarknaden. Utskottsmajoriteten föreslår att en arbetsökande som inte får en anställning eller anställd som inte får en befordran eller utbildning skall ha rätt att få en

skriftlig uppgift om meriterna hos den av motsatt kön som fick arbetet eller utbildningen.

Efter lagrådets granskning har det emellertid skett ett förtydligande. De uppgifter som kan lämnas har begränsats till att endast omfatta utbildning och tidigare yrkeserfarenhet – inte några betyg eller vitsord. Eftersom det inte finns något formaliserat anställningsförfarande inom den privata sektorn finns det inte heller några regler om hur meriter skall värderas. Det finns alltså inga regler som värderar utbildning och yrkesverksamhet i förhållande till andra kvalifikationer som kreativitet och samarbetsförmåga m. m. Anställningsbeslut fattas mera på grundval av personliga kvalifikationer än på formella meriter. Därför blir också den föreslagna lagstiftningen ett slag i luften utan verklig innebörd. Flera remissinstanser avstyrker lagförslaget på grund av att det inte kommer att få en rimlig tillämpning.

Det finns redan möjligheter att få insyn i de enskilda anställningsärendena genom de fackliga organisationerna. Jämställdhetslagens förbud mot könsdiskriminering gäller alla, både offentliga och privata arbetsgivare. JämO har således rätt att få de uppgifter som behövs för att bedöma om det förekommer könsdiskriminering eller inte. Utöver dessa möjligheter vill nu utskottsmajoriteten lagstifta om att även den enskilde skall kunna erhålla samma möjligheter. På s. 8 i betänkandet står det: "Den person som misstänker att en diskriminering har skett kan snabbt och utan större formaliteter på säkrare grund bilda sig en egen uppfattning i frågan."

Jag vill påstå att utskottsmajoriteten här försöker att föra kammaren bakom ljuset. Man kan inte alls på någon säker grund avgöra om diskriminering förekommer. Den grunden är i allra högsta grad osäker, eftersom det inte finns, som jag tidigare sade, några enhetliga regler för hur meriterna skall bedömas. Lagstiftningen skall inte användas för att tillfredsställa en opinion, utan den skall tjäna ett speciellt syfte. Det är inte heller önskvärt att formalisera och byråkratisera anställningsförfarandet inom den privata sektorn. Arbetsgivaren måste alltid i sista hand få bestämma vem som är mest lämpad för arbetsuppgiften.

Vi moderater tror inte att man med ytterligare lagstiftning kan påskynda jämställdheten mellan män och kvinnor i vårt samhälle. Vi har skrivit i vår reservation:

"Det ligger nära till hands att olika opinionsbildare i sin iver att snabbt åstadkomma jämställdhet mellan könen försöker överträffa varandra med att föreslå regler och bestämmelser som i och för sig har ett vällovligt syfte. Många gånger får de emellertid en motsatt effekt i form av exempelvis icke önskvärd byråkrati som i sin tur bemöts med irritation i stället för med en positiv inställning."

Detta tror jag i allra högsta grad gäller den paragraf i jämställdhetslagen som vi behandlar i dag. Företagare har drabbats av en mängd nya lagar och förordningar som reglerar deras verksamhet. En ny lag, hur vällovlig den än är, utgör till slut toppen på ett berg. Man värjer sig. De eventuellt negativa attityderna till jämställdhetsfrågor förstärks. Det skapas i varje fall inte några nya positiva reaktioner.

Vi kan aldrig lagstifta fram en attitydförändring. Det är ett önsketänkande. Vi får en motsatt effekt. Människor protesterar genom att hålla fast vid sina gamla attityder och funderar inte över vad man kan göra i positiv riktning.

Vi kan aldrig åstadkomma någonting varaktigt i jämställdhetsfrågan utan attitydförändringar hos människor i gemen. Det gäller framför allt ungdomar. Det är i hem, skola, kamratkrets och ideella organisationer som grunden skall läggas.

Jag tror att det TV-program som gick häromveckan, Årligt talat, med utfrågning av Olof Palme – där särskilt flickorna var frimodiga och engagerade – bidrog till en positivare attityd hos tittarna när det gäller lika möjligheter och skyldigheter för män och kvinnor än de lagar och regleringar som förs fram av olika opinionsbildare.

Reservation 6 innebär att vi har lyft bort ett stycke ur betänkandet som vi anser vara helt onödigt.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 6 till betänkandet.

Anf. 108 KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:8 behandlas dels regeringens proposition om ändringar i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, dels viss del av budgetpropositionen om jämställdhet och slutligen de motioner som väcktes under allmänna motions-tiden. Egentligen borde vi i dag ha haft en ordentlig diskussion om jämställdhet mellan kvinnor och män och om vad som hänt på det här området under de senaste två åren – eller rättare sagt vad som inte hänt. Nu är tidpunkten inte den lämpligaste för detta. Jag skall därför begränsa mig till att i huvudsak tala om de två reservationer som är gemensamma för centern och folkpartiet.

Men först ett par ord om de föreslagna ändringarna i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Dessa ändringar är föranledda av en skrivelse från jämställdhetsombudsmannen, som vid handläggning av diskrimineringsärenden funnit att lagen inte fungerar lika bra på den privata arbetsmarknaden som på den offentliga. Hon föreslog att den som anser sig diskriminerad vid anställning eller befordran skall ha rätt att på begäran få skriftlig uppgift om den persons meriter som har fått arbetet. På den offentliga sektorn är ju alla ansökningshandlingar offentliga. Regeringen har efter remissbehandling fört jämställdhetsombudsmannens förslag vidare till riksdagen.

Utskottsmajoriteten, som jag själv tillhör, tillstyrker förslaget. Ingrid Hemmingsson tog nyss i som om hon trodde att ändringen skulle kunna vända upp och ned på världen. Så förhåller det sig faktiskt inte. Men det är viktigt att den som tror sig diskriminerad, också på den privata sektorn, på ett enkelt sätt skall kunna få veta vilka meriter den har som fått jobbet för att veta vilka möjligheter han eller hon har att föra ärendet vidare. Det är rimligt att utgångspunkterna för den enskilde är desamma, oavsett om det gäller den

offentliga eller den privata sektorn. Centerns representanter i utskottet är inte eniga på den här punkten. Ingvar Karlsson i Bengtsfors kommer senare att tala för sin reservation.

Jag vill också säga några ord om en fråga där utskottet är enigt. Det gäller andelen kvinnor i statliga styrelser och kommittéer. På det området händer det förvånansvärt litet. Totalt är andelen kvinnor bara 17 %, en ökning med 0,3 % på ett år.

Under den tid då jag själv hade ansvaret för jämställdhetsfrågor i regeringen införde vi ett system som innebar att de organisationer – och partier – som vanligtvis nominerar kandidater till styrelser och kommittéer skulle föreslå två personer, en kvinna och en man, för att regeringen vid den slutliga tillsättningen skulle kunna få en någorlunda jämn könsfördelning. Detta är ett system som med betydande framgång tillämpas i Norge. Den nuvarande regeringen har tydligen övergivit detta system, och därför har det inte heller skett några positiva förändringar. I en centermotion har vi begärt att regeringen skall fortsätta att begära två namn. I utskottet har vi emellertid enats om att *understryka* hur angeläget det är att regeringen driver på utvecklingen i önskad riktning och utnyttjar de möjligheter som står till buds, t. ex. att övertyga de nominerande organisationerna om hur viktigt det är att både kvinnor och män deltar i det framtidsarbete som de statliga kommittéerna sysslar med.

Sedan vi enades om detta har jag fått ett par exempel på utnämningsspolitik som oroar mig. I höst tillsatte regeringen en transportforskningsberedning på sammanlagt 20 personer. Gissa hur många som var kvinnor – ingen! Och kom inte och säg att det inte finns kompetenta kvinnor, för det är rent nonsens. Det andra exemplet gäller länsarbetsnämnderna. Arbetsmarknadsverket föreslår nu sin styrelse att utse 167 personer som ledamöter i länsarbetsnämnderna. Av dessa är 14 kvinnor. Det blir drygt 8 %. Så nog finns det anledning för regeringen att – som utskottet säger – uppmärksamt följa utvecklingen och vid behov ta nya initiativ. Det finns säkert också anledning för oss att återkomma till riksdagen i frågan.

Så till reservationerna. Det är bra med lagstiftning mot diskriminering – på den punkten har Ingrid Hemmingsson och jag olika uppfattningar –, och det är nödvändigt att i olika sammanhang stimulera kvinnor och män till ändrad rollfördelning. Men utan ökad medvetenhet och utan attitydförändring är arbetet för jämställdhet dömt att misslyckas. På den punkten är Ingrid Hemmingsson och jag eniga. Därför är opinionsbildning A och O i jämställdhetsarbetet. Arbetet på att ändra attityder och bearbeta fördomar måste alltid gå parallellt med annat jämställdhetsarbete.

Här kan regeringen göra en del. Men det tunga arbetet utförs av folkrörelserna, framför allt av kvinnoorganisationerna, studieförbunden och arbetsmarknadens parter. Men de behöver underlag för sin opinionsbildning. Tidigare hade jämställdhetskommittén och dess kansli huvudansvaret för information och faktasammanställning. Genom den omorganisation av jämställdhetsarbetet som regeringen genomförde strax efter sitt tillträde avskaffades jämställdhetskommittén utan att denna viktiga uppgift lades på något annat organ.

Utskottsmajoriteten säger att den nya organisationen inneburit en effektivisering av regeringens jämställdhetsarbete. Det är möjligt, även om det inte märkts så mycket. Säkert är dock att den inneburit en minskning av samhällets totala insatser på området. Vi som utanför regeringen ägnar oss åt jämställdhetsarbete vet hur svårt det nu är att få fakta och underlag för vårt arbete.

När utskottsmajoriteten säger att jämställdhetskommitténs åligganden i detta avseende övertagits av JämO, undrar jag om inte detta bygger på en missuppfattning. Enligt vad jag inhämtat har JämO inte fått några direktiv att svara för information och opinionsbildning utöver vad som naturligt ingår i uppgiften att bevaka jämställdhetslagens tillämpning. Utgivningen av Nya jämsides har kommit till stånd efter särskild hemställan från JämO och fyller på intet sätt uppgiften att ge dokumentation och underlag för organisationernas opinionsbildning. Det är nödvändigt att deras arbete underlättas genom en dokumentationscentral som lämpligen kunde knytas till JämO:s kansli. Självfallet behövs det i så fall särskilda resurser för detta. Det kan kanske finnas andra lösningar, huvudsaken är att frågan blir löst.

Jag yrkar bifall till reservation 7.

I centermotionen tas vidare upp frågan om utvecklingsfondernas ansvar för att stimulera kvinnornas sysselsättning genom eget företagande. De utvecklingsfonder som har en tjänsteman med särskilt ansvar för detta har, helt naturligt, lyckats bäst. Det finns en liten tidskrift som heter Sind-info som för en tid sedan gav ut ett temanummer om kvinnor och kvinnors sysselsättning. Bl. a. redovisades en enkät som visar att tio fonder inte gör något särskilt för kvinnor, åtta "gör lite grann" som de själva uttrycker sig, tre satsar ordentligt, nämligen utvecklingsfonderna i Södermanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Det är kvinnliga tjänstemän som svarar i de tre länen och de berättar med entusiasm om hur bra det går och vilket intresse som finns bland kvinnorna. Svaren från de tio fonder som inget gör ges av manliga tjänstemän, och jag kan faktiskt inte låta bli att citera deras svar. Jag skall inte tala om vem som säger vad. Så här låter det som svar på vad man gör för att stimulera kvinnors företagande.

"Nej, vi håller på jämlikheten här! Vi gör inget! Kvinnor satsar mer på branscher där vi inte är engagerade."

"Nej, vi gör ingenting. Det finns ingen anledning att särbehandla. Vi har inte sett det som något problem som just vi skulle lösa."

"Nej, vi har ingen könsdiskriminering för herrar här! Vi har inte tyckt att vi skulle göra något speciellt."

"Vi har aldrig haft något speciellt för kvinnor. Det är inget genomtänkt beslut, det har nog bara blivit så."

"Det finns ingen anledning att selektera. Det är ett principbeslut hos oss."

Herr talman! Kommentarererna talar för sig själva, och de talar också för vår reservation, i vilken vi begär att en tjänsteman vid varje fond skall ha som särskild uppgift att stimulera kvinnor att starta eget eller leda företag.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 109 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Karin Andersson säger att jag tog i. Hon säger att det verkar som om jag trodde att lagstiftningen på detta område skulle vända upp och ned på världen. Då vill jag fråga: Varför skall vi stifta lagar som är onödiga, som inte ger någon effekt? I det här fallet kan ju den som anser sig vara diskriminerad inte göra någon som helst bedömning, eftersom det inte finns några regler att rätta sig efter. Det hela resulterar i en onödig byråkrati.

Karin Andersson säger också att det är bra med lagstiftning. Vi var överens när det gällde att införa jämställdhetslagen. Nu har vi en sådan lag, och vi skall fortsättningsvis följa den lagen. Däremot kan vi inte fortsätta att lagstifta på det här området, eftersom effekten inte blir den avsedda. Det är nämligen väldigt stor risk att detta får negativa effekter. Vi får en ökad polarisering och en misstro mellan könen. På lagar som inte blivit accepterade reagerar människor med en axelryckning och en fnyssning. Det är som att ta ett steg framåt och två steg bakåt, i och med att människor intar en negativ attityd i stället för en positiv – som man hade hoppats på.

Vi har ett samhälle som börjar bli genomreglerat. Vi bör inte se så här ensidigt på jämställdhetsfrågan. Vi vill ju ha ett bra samhälle för alla människor. Det tar tid att få till stånd en ändring i människors attityder till sådana här frågor, men det är synnerligen nödvändigt att så sker. Det behövs också en stabilitet i attityderna. Det är det som sedan skall utgöra grunden till en förändring i detta sammanhang.

Anf. 110 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson säger att människor fnyser åt den lagstiftning som vi nu diskuterar. Jag tror faktiskt inte att de kvinnor och män som blir diskriminerade i arbetslivet fnyser åt lagar som gör det möjligt för dem att få rätt. Det är faktiskt andra som fnyser, och det kan de väl få göra.

Jag tycker att lagstiftningen på detta område har fyllt en viktig funktion. Att jag stöder det här förslaget beror på att jag tycker att det är oerhört viktigt att lagstiftningen fungerar i arbetslivet över huvud taget, på hela arbetsmarknaden – inte bara inom den offentliga sektorn utan också inom den privata sektorn. Jag tror faktiskt inte att konsekvenserna blir fullt så ödesdiga som Ingrid Hemmingsson målade upp här. I så fall skulle nog även jag ha dragit mig litet grand för en sådan här ändring i lagen. Det hela är emellertid inte så fruktansvärt märkvärdigt. Vad jag försökte klargöra i mitt första inlägg var att den ändring i jämställdhetslagen som föreslagits inte vänder upp och ned på hela världen. Däremot åstadkommer man rättvisa i och med denna ändring.

Anf. 111 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jämställdhet mellan kvinnor och män är, lika litet som andra mänskliga fri- och rättigheter, någonting som uppnås en gång för alla. Redan uppnådda resultat måste försvaras, och arbetet med att nå ännu ej uppnådda mål måste ständigt fortgå. Jämställdheten är inget reserat inom politiken, utan på varje område – t. ex. när det gäller ekonomi, arbetsmarknad, social-

och hälsovård, samhällsplanering – måste frågan ställas: Kommer de beslut vi nu fattar att gynna kvinnor och män lika?

Det sägs ofta att jämställdheten i första hand är beroende av attityder och av att dessa inte förändras genom lagar. I viss mån är det påståendet sant. Men få vill i dag förneka att tillkomsten av vår jämställdhetslag, och JämO:s framgångsrika arbete, betytt väldigt mycket både när det gäller att komma till rätta med diskrimineringen och när det gäller att stimulera till ett mer aktivt arbete för jämställdhet på arbetsplatserna.

Den liberala människosyn som är en grund för folkpartiets politik kräver frihet för människor. Det är i frihet som den enskilda människan bäst kommer till sin rätt. Därför är det självklart för oss liberaler att kräva ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdheten ger frihet att utveckla de egna förutsättningarna och önskemålen. Det handlar också om rättvisa gentemot kvinnorna på arbetsmarknaden, i organisationer, i politiken och i hemmen. Jämställdhet handlar om att ge plats för och att respektera människors olikheter och individualitet. Det betyder att en politik för ökad frihet *måste* bygga på jämställdhet mellan kvinnor och män. Även om arbetet för jämställdhet ofta är tungt, måste det ändå konstateras att det hänt väldigt mycket det senaste decenniet. Det är svårt att hitta områden i det svenska samhället där förändringarna varit så genomgripande. Kvinnor och män är i dag formellt jämställda på praktiskt taget alla områden. De flesta kvinnor finns nu ute på arbetsmarknaden. Bara under de sex år som folkpartiet deltog i regeringsarbetet kom ytterligare 200 000 kvinnor ut i arbetslivet. Betydelsen av detta får inte underskattas.

Från folkpartiets sida har vi föreslagit en del förändringar i lagen som skulle göra den till ett bättre redskap i jämställdhetsarbetet. Till en del sammanfaller våra förslag med vad JämO har framfört till regeringen. Några av förslagen har regeringen tagit upp i propositionen, och utskottet har tillstyrkt. Andra av våra förslag finns dels i motion 1101 från förra riksmötet, dels i motion 213 från i höst och har fått en relativt välvillig skrivning i utskottet. Det gäller t. ex. vårt krav att både män och kvinnor skall tjänstgöra i arbetsdomstolen då man behandlar jämställdhetsmål. Utskottet säger sig ha en viss förståelse för vårt synsätt i motionen om att både mäns och kvinnors olika erfarenheter kan ha betydelse för värderingen eller synen på olika frågor när det gäller jämställdheten. Det kan naturligtvis anföras principiella skäl mot att införa en särskild regel för domstolens sammansättning vid vissa typer av jämställdhetsmål. Utskottet försöker dock skärpa tonen då man säger att jämställdhetsaspekten måste beaktas vid rekrytering av ledamöter till arbetsdomstolen och tillägger att arbetsmarknadens parter har sitt ansvar i sammanhanget. Vad man önskar är att parterna tar ett helt annat ansvar än vad man tagit hittills. Av de 22 ledamöterna i arbetsdomstolen är enbart två kvinnor. Från arbetsgivar sidan – SAF, Kommunförbundet, Landstingsförbundet och staten – kommer det noll kvinnor. På LO:s och TCO:s sex platser finns det noll kvinnor. Bland regeringens utsedda ämbetsledamöter, nio stycken, dvs. tre ordförande, tre vice ordförande och tre s. k. tredjemän, finns det bara två kvinnor, som betecknande nog finns dels i gruppen vice

ordförande, dels faller under beteckningen "tredje man".

Från folkpartiets sida har vi i år liksom tidigare lagt fram ett stort antal praktiska förslag som vi tror leder till förbättrad jämställdhet. Ofta kommer invändningen att det eller det förslaget inte löser problemen. Det är naturligtvis riktigt att ingen ensam åtgärd löser problemen, men skall vi någon gång nå en lösning har vi inte råd att avstå från en enda av dessa åtgärder. Vi kan inte avstå från reformer med hänvisning till att det är bara attitydförändringar som kan åstadkomma verkligt djupgående förändringar i samhället. Det krävs ett växelspel mellan reformer och attitydförändringar.

- Genom ändrade attityder kan kraven på reformer drivas med ökad kraft.
- Genom reformer kan attityder gradvis förändras.

Nu säger Ingrid Hemmingsson att moderaterna tror mer på Olof Palmes ord i en hearing i TV än på att riksdagen skulle ta ståndpunkt för jämställdheten. Jag har inte något behov av att polemisera mot det – jag bara registrerar uttalandet.

Som beslutsfattare får vi inte nöja oss med att hänvisa till en förändrad opinion som förhoppningsvis skulle växa fram någon gång i framtiden. Vi har ett ansvar att bana väg för förändringar, för att skapa de instrument som krävs. Se t. ex. på jämställdhetslagen. När riksdagen 1979 tog beslutet om ett förbud mot könsdiskriminering i arbetslivet, hade folkpartiet i ett decennium drivit denna fråga i riksdagen. Det var en viktig reform som ingen i dag vill slopa. Däremot stötte förslaget på kraftigt motstånd när det gällde det aktiva jämställdhetsarbetet, som lagförslaget förutsatte. I dag är det litet märkligt att tänka sig att det var socialdemokraterna som mobiliserade det starkaste motståndet, även om det satt hårt åt i flera partier. Jämställdhetslagen fick därför tas i två etapper, men de båda jämställdhetsministrarna Eva Winther (fp) och Karin Andersson (c) var ihärdiga. På hösten 1979 fattade också riksdagen beslut, men fortfarande är det motvind i jämställdhetsfrågan. Utskottsbetänkandet ger besked i den riktningen.

På sex olika punkter har JämO pekat på där förändringar bör göras. Folkpartiet tog upp tre av dessa förslag redan under allmänna motionstiden i januari 1983. De avfärdades då av riksdagen med hänvisning till att JämO:s förslag var under beredning i regeringskansliet. Folkpartiet återkom under allmänna motionstiden i år, 1984, med sina krav på förbättringar av lagen.

Regeringen går ungefär halvvägs. Vi är alltså överens med regeringen om att en anställd eller arbetssökande som fått stå tillbaka för någon av motsatt kön skall ha rätt att få reda på vilka meriter den har som fick jobbet eller utbildningen. Vi ställer oss också bakom förslaget om längre preskriptionstider vid diskrimineringstvister och att den som hörs av JämO skall ha möjlighet att få ersättning för resekostnader. Det är att beklaga att moderata samlingspartiet inte vill medverka i dessa förbättringar. Fortfarande saknar moderaterna ambition på detta område. Andra intressen får gå före. Tyvärr får moderaterna här stöd av en centerpartist i utskottet, och man skulle kunna säga att tongångarna från 1979 känns igen.

Folkpartiet vill gå ett steg längre. Det gäller både rätten till anställning vid diskriminering och skydd mot trakasserier. När det gäller den första frågan är

situationen i dag sådan, att den som har blivit förbigången på grund av sitt kön vid tillsättandet av en tjänst med stöd av jämställdhetslagen inte kan få den tjänst det gäller. Däremot kan man tillerkännas ett allmänt skadestånd. En ändring av lagen på denna punkt kan anses som en viktig förbättring av möjligheten att med hjälp av lagen åstadkomma bättre jämställdhet i arbetslivet. Vi är dock medvetna om att frågan inte är helt utan problem, och därför anser vi att frågan bör utredas med sikte på att lösa den i enlighet med motionskravet. Även om socialdemokraterna i utskottet avstyrker motionen är det intressant att konstatera att andra – ett antal socialdemokrater utanför utskottet – stöder tanken på en översyn.

Det är obegripligt att regeringen avvisar en utredning om vilka möjligheter det finns att skydda en diskriminerad mot trakasserier. Vid de tvister som har lett till domstolsärende har den diskriminerade utsatts för trakasserier på arbetsplatsen i flera fall. Rädslan för trakasserier från omgivningen är också en starkt avhållande faktor för den som funderar på att göra en anmälan. Vi förordar också här en utredning.

Utskottet säger i sitt svar – utan större engagemang – att man är medveten om problemet och förutsätter pliktskyldigt att regeringen uppmärksam följer frågan. Man hänvisar också till att det bör vara en uppgift för parterna på arbetsplatserna att se till att sådant inte inträffar. Men trakasserier inträffar ju trots att parterna finns där.

Förutom att vi ser möjligheten att förändra jämställdhetslagen ytterligare har vi lagt fram ett stort antal förslag på andra områden som syftar till en förbättrad jämställdhet. Jag skall kommentera några av dem.

Vi är övertygade om att kvinnorna är en dåligt utnyttjad resurs i näringslivet. Det räcker med att studera dagstidningarnas fotokataloger över nytillysta befattningar för att man skall förstå att företagen i huvudsak är männens reservat. Det finns naturligtvis inga sakliga argument för detta. Det bottnar i stället i gamla traditioner och vanföreställningar som måste brytas. Den nuvarande situationen är en väldig underskattning av kvinnors förmåga och personliga resurser.

Nu vet vi att många kvinnor har idéer som det gäller att locka fram. Många skulle våga satsa om de fick hjälp och stöd i ett inledningsskede. Vi har då föreslagit att detta borde vara en uppgift för de regionala utvecklingsfonderna. Någon på varje fond borde ha detta som sin uppgift. I industriverkets tidning SIND-info, som har refererats i debatten tidigare, redovisades för ett tag sedan resultatet av en rundringning till alla utvecklingsfonderna om vad som görs för kvinnornas företagande. Det visade sig att det finns mycket stora regionala skillnader. Vissa fonder gör ganska mycket, andra gör i stort sett ingenting. Det finns mycket att göra när det gäller information, rådgivning, seminarier och kurser, även om kvinnorna enligt många står utanför fondernas målgrupper. Det är beklagligt att socialdemokraterna inte vill vara mer framåt på denna punkt. När det gäller moderaterna har jag knappast hoppats på stöd i frågan.

Vi tar också i en reservation upp frågan om kvinnliga chefer. Förhållandena på den punkten måste helt enkelt förbättras i Sverige. Det är viktigt att

flickor som skall välja yrke får förebilder som leder dem till ansvarsfulla jobb. Detta har man insett på flera håll i utlandet. Företagens arbete med att utveckla och befordra dugliga kvinnor bör således stöttas på alla tänkbara sätt. Men fler kvinnliga chefer är inte bara en fråga om förebilder och rättvisa utan också ett sätt att ge chefsrollen en ökad kvalitet. Det borde ligga i allas intresse att uppnå detta.

De frågor som vi nu tar upp i betänkandet AU 8 är viktiga, men berör bara en liten del av det stora övergripande politikområde som kallas jämställdhet.

Avslutningsvis vill jag säga att det inte går att se jämställdhet mellan män och kvinnor som en isolerad fråga som kan lösas en gång för alla. Det måste finnas en ständig medvetenhet om dessa problem när vi diskuterar så gott som alla frågor här i kammaren – när vi behandlar arbetsmarknaden, skolan, skattesystemet, familjepolitiken. Inför varje politiskt beslut måste frågan ställas: Hur påverkar detta jämställdheten? Har jämställdhetsaspekten tagits till vara tillräckligt väl? Den som vill öka friheten i Sverige kan inte stå likgiltig inför dessa frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer där folkpartiet har medverkat och i övrigt till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8.

I detta anförande instämde Björn Molin, Karin Ahrland och Jan-Erik Wikström (alla fp).

Anf. 112 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Elver Jonsson är verkligen angelägen om att hålla i gång debatten i denna sena timme. Han påstår att moderaterna tror på Olof Palme i TV. Jag kan förstå att Elver Jonsson hör litet dåligt, för han har varit med i debatten sedan kl. 16.00. Jag tog TV-debatten i programmet Ärligt talat som ett exempel på en debatt där både flickor och pojkar var mycket engagerade. Jag kan tala om för kammarens ledamöter att detta inspirerade och ställde till en väldig diskussion bland ungdomar. Det var också syftet med arrangemanget. Jag tror att det är genom diskussioner i ungdomsgrupper som man får i gång attitydförändringar. F. ö. är vi överens om målen. Medlen är vi oense om, och jag har tidigare tagit upp den saken i mitt anförande och i mina andra repliker.

Anf. 113 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson säger att jag är angelägen om att denna fråga diskuteras trots att timmen är sen, och det är helt riktigt. När Ingrid Hemmingsson för moderaternas del skulle ge ett bra exempel på hur man driver jämställdhetsfrågor hänvisade hon till en hearing med Olof Palme i ett TV-program. Jag tror säkerligen att inslaget engagerade både tittare och lyssnare. Men jag kan inte förstå att det engagemang som Ingrid Hemmingsson finner i att höra Olof Palmes svar i TV skulle förhindra henne att i riksdagen vara med om konstruktivt arbete för att nå det mål som hon säger sig vara överens med oss om. Det är inte oviktigt hur medlen ser ut.

Anf. 114 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Elver Jonsson har brist på sakargument. Det konstruktiva arbete som Elver Jonsson föreslår är utformning av nya lagar. Jag har tidigare sagt att jag inte tror att man når jämställdhet på det sättet. Risken är att man möter negativa attityder i stället för de positiva attityderna som man strävar efter.

Anf. 115 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson bekymrar sig över att vi har drivit på lagstiftningen när det gäller jämställdhetsarbetet. Det må vara henne obetaget. Det vore intressant att få något besked om vad moderaterna har medverkat i för att vi skulle komma längre på jämställdhetsvägen. Det enda exemplet som vi nu har hört är denna hearing med Olof Palme.

Anf. 116 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! De förslag som utskottets majoritet i detta betänkande föreslår att riksdagen skall besluta om är tyvärr mycket små steg på vägen mot jämställdhet mellan könen.

Under den allmänna motionstiden i år väckte vpk en partimotion som analyserade kvinnans ställning i samhället. Motionen föreslog åtgärder som var sammanfattade i ett tiopunktsprogram. Några av förslagen behandlas i detta betänkande, medan andra har behandlats tidigare.

Om det programmet genomfördes i sin helhet skulle det innebära ganska stora steg på vägen mot ett jämställt samhälle. De viktigaste punkterna i det programmet är en generell arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag för alla och en skyndsam utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning. Dessa förslag behandlas inte i dagens betänkande, men jag vill ändå nämna dem, för de är tillsammans med en aktiv politik som också garanterar kvinnornas rätt till arbete grundförutsättningar om man vill bygga ett samhälle där det råder jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vi har en lång väg kvar till ett jämställt samhälle. Det tycks mig som om vi går bakåt i stället för framåt om man ser till den väg som utstakades i utredningen Steg på väg, som presenterades som Sveriges jämställdhetsprogram vid kvinnokonferensen i Köpenhamn. Nästa år avslutas detta kvinnornas decennium med en ny konferens i Nairobi. Vi måste konstatera att Sverige för sin del kommer att tvingas deklarerat att det behövs ytterligare flera decennier för att man skall förverkliga det program som man presenterade i Köpenhamn.

Jag säger att utvecklingen går bakåt utifrån en analys av samhällsdebatten i dag. Kvinnor möts av flera olika budskap i dagens debatt.

Ett budskap knyter an till modersrollen och uppmanar kvinnor – försåtligt eller mera direkt – att stanna hemma hos barnen; det är det bästa. Man talar om dagis som en olämplig miljö för barn, särskilt barn under tre år. Man diskuterar varför kvinnor inte föder flera barn. Då och då dyker det upp insändare i tidningar från mammor som inte kan tänka sig att förvärsarbete när barnen är små, som anser att det är onaturligt att först föda barn och

sedan, som det heter, lämna bort dem. – Det är *ett* budskap till kvinnorna.

Ett annat går ut på att kvinnor kan – lika bra som män. Kvinnor kan – starta egna företag. Kvinnor kan – bli chefer. Kvinnor kan – göra karriär. En hel mätta ägnades detta tema i Göteborg i maj. En ny tidning har startats som riktar sig till kvinnor som kan.

Ett tredje budskap till kvinnorna är: Kvinna, du kommer att bli arbetslös. Har du turen att ha ett jobb – var inte för säker! I morgon kan det vara försvunnet. Grunden för det budskapet är förstås åtstramningarna inom den offentliga sektorn, där väldigt många kvinnor hämtar sin utkomst. Dessutom riskerar många jobb att försvinna med den pågående datoriseringen. Det är också i många fall kvinnojobb.

Sammantaget kan man tolka de här olika budskapen ungefär så här: Vissa kvinnor kan. Högutbildade kvinnor kan, bör och måste få tillåtelse att göra karriär och yrkesarbete, bli chefer eller starta eget. Men för mängden av kvinnor blir detta aldrig något alternativ. Och de kvinnorna skall inse att det är bättre att satsa på att stanna hemma och vårda barnen. I en krympande arbetsmarknad blir ändå många kvinnor över.

Så lyder alltså budskapet sammantaget. Det menar jag är ett rent högerbudskap, med tydliga klassmässiga aspekter. Ett litet urval kvinnor uppmuntras till yrkesarbete. Det är medelklass- eller överklasskvinnor med Antonia Mörner i spetsen. Övriga kvinnor uppmuntras till hemmamamma-tillvaro – det är framför allt arbetarklassens kvinnor. Därför är det faktiskt dags att i jämställdhetsdebatten igen börja tala om någonting så grundläggande som allas rätt till arbete, också kvinnors rätt till arbete, småbarnsmamors rätt till arbete, arbete och egen försörjning.

Sex timmars arbetsdag och en bra och tillräckligt utbyggd barnomsorg är, som jag sade, grundförutsättningar för att ge kvinnor och män lika villkor på arbetsmarknaden. Det handlar inte om att kvinnorna skall ges samma villkor som männen har i dag. Det handlar om att skapa nya villkor för både kvinnor och män, villkor som gör det möjligt att både försörja sig själv och ta ansvar för barn och familj.

Vårt åtgärdsprogram för att förbättra kvinnornas ställning i samhället bör som sagt ses som en helhet. Jag vill ändå yrka bifall till de delar som behandlas i dagens betänkande och därmed till reservation nr 10.

Så, herr talman, några ord kring den proposition som behandlas och som handlar om ändringar i jämställdhetslagen. Som jag tidigare sade är det ganska små förändringar som föreslås av regeringen. Inte desto mindre tillstyrker vi dem och tycker att det är bra att man ändå vågar ta de här små stegen. Men vi vill gå litet längre.

Vi har också velat driva även övriga frågor som jämställdhetsombudsmannen har tagit upp i sin skrivelse till regeringen. Där föreslås att man skall utreda om det är möjligt att i jämställdhetslagen införa en regel som ger den som har diskriminerats vid anställning möjlighet att i rättegång tillerkännas anställningen.

När frågan behandlades i departementspromemorian ville man innan man tog ställning till om saken skulle utredas se hur remissinstanserna såg på det.

När jag sedan läste vad remissinstanserna tyckt blev jag mycket förvånad över att socialdemokraterna då tydligen lyssnar mer till arbetsgivarnas företrädare än till exempelvis LO och TCO. De stora fackliga och andra organisationer som driver jämställdhetsfrågor har tillstyrkt förslaget om utredning. Däremot avstyrks det av framför allt arbetsgivarorganisationer.

Vi tycker att man bör utreda frågan ytterligare. Säkerligen kan en hel del nytt framkomma vid en sådan utredning. Det finns utländska system som faktiskt har den här rätten, och dem borde man studera närmare. Vi skulle inte heller ha något att invända mot att regeringen utvidgade den utredning som både LO och TCO förordar till att omfatta hela problemkomplexen till rätten om anställning.

Vi vill också, som JämO föreslår, ytterligare utreda om man i lagen kan ge ett skydd mot trakasserier på arbetsplatsen. Men även här sägs i departementspromemorian att det knappast är möjligt att uttala en uppfattning vare sig om behovet av en sådan lagändring som JämO åsyftar eller om den rätta lösningen, utan att man närmare har studerat de erfarenheter som har gjorts av trakasserier mot arbetstagare som vill anmäla eller har anmält fall av otillåten diskriminering. Om departementet har den uppfattningen bör frågan ytterligare utredas, så att man är säker på att man gör rätt innan kravet på en lagstiftning avvisas.

Jag är inte övertygad om att det går att komma fram i den här frågan via lagstiftning. Men jag tycker att de överväganden som har gjorts inför utarbetandet av den här propositionen lämnar alltför många frågor obesvarade. Vi vill därför förorda ytterligare utredning.

Vad slutligen gäller frågan om domstols sammansättning i diskriminerings- tvister har vi instämt i regeringens förslag att inte nu lagstifta i frågan. Vi hoppas, liksom regeringen, att de som har att utse ledamöter i fortsättningen är mera uppmärksamma på jämställdhetsaspekten. Vi har ett mycket blygsamt krav, nämligen att regeringen bör undersöka vilka möjligheter det finns att genom olika utbildningsinsatser förbättra domstolarnas kunskaper och insikter i jämställdhetsfrågor samt ta erforderliga initiativ. Tyvärr vill inte utskottets majoritet ens gå så långt, utan man avfärdar vårt förslag. Jag tycker ändå liksom folkpartiets representant att skrivningarna är positiva, och jag hoppas att regeringen, trots att utskottet inte vill föra frågan vidare, studerar den.

Jag ber slutligen, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 5.

Anf. 117 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen och kammarens arbetsförhållanden här i kväll samt med hänsyn till att jämställdhetsminister Anita Gradin står uppsatt på talarlistan efter mig inskränker jag mitt inlägg till en genomgång av de till betänkandet fogade reservationerna.

Förslaget i proposition 1984/85:60 om rätten att få uppgifter om en anställd medsökandes meriter och utskottets ställningstagande har föranlett två reservationer, dels av moderaterna i utskottet, dels av centerpartisten Ingvar

*Jämställdhets-
frågor*

Karlsson i Bengtsfors. De moderata ledamöterna anför att ökad jämställdhet inte kan nås genom bestämmelser som reglerar hur tjänster skall tillsättas eller vilken insyn medsökande skall ha vid tjänstetillsättningar.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors yrkar i sin reservation att rätten till att erhålla uppgift om anställd medsökandes meriter begränsas till att gälla företag som har särskilda resurser att klara de nya uppgifterna. Yrkandet innebär avslag på propositionen och en begäran om nytt förslag från regeringen.

Utskottets ställningstagande framgår av betänkandet, men jag vill dessutom framhålla propositionens skrivning på s. 8:

”Den avgränsning som har gjorts med avseende på typen av uppgifter som skall lämnas ut och formen för detta är vidare sådan att skyldigheten inte kan vara särskilt betungande för arbetsgivaren. Det rör sig ju om sådana uppgifter som arbetsgivarna normalt håller reda på. Till bilden hör också att det kommer an på arbetsgivaren att i en eventuell diskrimineringsstvist redovisa skälen för sitt beslut med angivande bl. a. av den bedömningsnorm som har tillämpats och de kvalifikationer som har beaktats.”

Med andra ord: Uppgiftsskyldigheten som nu behandlas innebär sålunda inte några ökade krav på arbetsgivarna när det gäller att bevara sådana uppgifter. Möjligheterna att bedöma om man har blivit diskriminerad blir också likvärdiga på hela arbetsmarknaden. Jag yrkar därmed avslag på reservationerna 1 och 2.

I reservation nr 3 hävdas att den som utsätts för könsdiskriminering genom att förbigås vid en anställning skall kunna tilldömas anställningen med stöd av jämställdhetslagen. Reservanterna förordar en utredning i frågan. Utskottsmajoriteten avvisar detta yrkande med hänvisning till remissyttrandet över JämO:s förslag. Jag yrkar avslag på reservation 3.

Utskottet har – liksom i fjol – haft att ta ställning till en motion om kunskaperna hos domstolarna i jämställdhetsfrågor. Kunskaper i frågor som rör jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet tillförs arbetsdomstolen särskilt genom de s. k. tredje ämbetsmannaledamöterna, som skall ha särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden. Kunskaper och insikter i jämställdhetsfrågor växer fram successivt genom ett målmedvetet och systematiskt arbete på samhällets alla områden.

Målsättningen på sikt måste vara att utbildning och rekrytering av domare genomgående sker på sådant sätt att domstolarna får den kompetens och insikt som fordras för att rätt kunna bedöma frågor om könsdiskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män. Utskottet tar också för givet att den ambitionen blir vägledande, när kommande vakanser skall fyllas vid exempelvis arbetsdomstolen, och jag yrkar därmed avslag på reservation 4.

I reservation 5 föreslås att en utredning tillsätts om möjligheten att i lagen införa en särskild regel som skydd mot trakasserier för personer som använt sig av jämställdhetslagen. Utskottet framhåller att det inte är i första hand genom lagstiftning som problem av detta slag bör angripas. Parterna på arbetsplatsen har att se till att jämställdhetslagen efterlevs. De träffade jämställdhetsavtalen, som numera täcker större delen av arbetsmarknaden, ger en god grund för ett aktivt jämställdhetsarbete ute på arbetsplatserna och

är enligt utskottsmajoriteten det effektivaste skyddet mot trakasserier och könsdiskriminering. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksammat följer frågan. Jag yrkar härmed avslag på reservation 5.

I reservation 6 framhåller man att fjärde stycket på s. 16 i utskottsbetänkandet borde ha utgått. Resonemanget som utskottsmajoriteten för om jämställdheten som mål för den ekonomiska politiken utgår från en rättvis fördelning av de ekonomiska bördorna i en tid, då nationen kämpar för att åter tvinga ned det statliga budgetunderskottet. Detta får ej ske så att sysselsättningen äventyras, eftersom det obönhörligen skulle drabba grupper med svagare fäste på arbetsmarknaden. Jämställdheten mellan kvinnor och män bör kunna få ökad uppmärksamhet, exempelvis när fördelningspolitiken gör sig gällande i olika frågor. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 6.

I reservation 7 hävdar centerns och folkpartiets ledamöter att det opinionsbildande arbetet i jämställdhetsfrågor har försämrats genom organisationen. Jämställdhetsarbetet har nu efter något års inkörningsperiod blivit jämställt med och fått samma dignitet som andra politikområden. JämO och sekretariatet för jämställdhetsfrågor har nu övertagit merparten av jämställdhetskommitténs opinionsbildande uppgifter. Kvinnoorganisationerna har numera ett särskilt statsbidrag och i många fall även landstingsbidrag till sin verksamhet, där opinionsbildningen torde vara en naturlig del. Jämställdhetsavtalen på arbetsmarknaden, det kommunala och landstingskommunala jämställdhetsarbetet samt de statliga och regionala myndigheternas programarbete har redan gett en ny och djupare dimension åt arbetet med jämställdhetsfrågorna.

Alla dessa faktorer utgör en viktig bas för både systematisk utbildning och bearbetning av det som hindrar kvinnor och män från jämställdhet i arbetslivet.

Med utskottets motivering yrkar jag avslag på reservation 7.

Fler kvinnliga chefer, inte minst på den enskilda sektorn, bör enligt reservation 8 åstadkommas genom regeringens kontakter med företag inom den enskilda sektorn. Utskottsmajoriteten hänvisar till att arbetsgivare enligt jämställdhetslagen har att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja jämställdhet i arbetslivet. Till detta krävs ett genomtänkt utbildnings- och befordringssystem på alla nivåer. Utvecklingsavtalen kan i detta sammanhang vara ett verksamt instrument. Jag yrkar härmed avslag på reservation 8.

Utvecklingsfondernas roll i jämställdhetsarbetet framhålls i reservation 9. Nog är det så som Karin Andersson konstaterade i sitt citat ur SIND-Info – bilden är ingalunda skön. Precis som utskottet konstaterat bedriver flera fonder ett aktivt arbete för att stimulera ökad kvinnlig företagsamhet. Detta arbete bör självfallet spridas till samtliga regionala utvecklingsfonder. De lokala och regionala initiativen – inte minst från kvinnorna själva – bör leda till ökad representation i fondernas styrelser, påverka arbetsfördelningen och prioriteringen i varje fond och så småningom resultera i ökad kvinnlig företagsamhet.

Härmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 9.

Vpk-ledamoten i utskottet har reserverat sig mot utskottets skrivning, gällande program för att förbättra kvinnans ställning i samhället. Jag hänvisar till utskottets utförliga motiveringar på s. 23–25, men vill därutöver nämna den solidariska lönepolitiken och slopandet av de särskilda kvinnolönerna, som sannolikt inneburit ett väsentligt steg i lönemässig uppvärdering av många traditionella kvinnoyrken.

Jag yrkar härmed avslag på reservation 10 och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 118 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Bara några kommentarer till Lahja Exner. Beträffande reservation 3 om rätten till anställning hänvisar Lahja Exner till remissopinionen och avstyrker vårt förslag om en utredning. Bland remissinstanserna var socialstyrelsen, SAMN, JämO, LO, TCO, Fredrika Bremer-Förbundet, Folkpartiets kvinnoförbund och Vpk:s kvinnopolitiska utskott positiva till ytterligare utredning. Negativa eller tveksamma var JK, RÅ, AD, SAV, JO, Landstingsförbundet, Kommunförbundet, SAF, KFO och SFO. Efter Lahja Exners anförande står det helt klart vilka det är socialdemokraterna lyssnar på när de stakar ut sin jämställdhetspolitik.

Anf. 119 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Lahja Exner försöker alltid att vara saklig när hon argumenterar. Det är välgörande att höra. Jag skall försöka att vara likadan. Jag kan ändå inte låta bli att säga några ord om opinionsbildningen, för jag tror att Lahja Exner delvis har fel när hon säger att merparten av det arbetet som jämställdhetskommittén hade på detta område nu övertagits av andra organ. Det har det faktiskt inte. Det finns brister, som vi som sitter utanför regeringskansliet upplever mycket starkt. Vi får inte den tillgång till dokumentation och underlag för vårt arbete som vi tidigare kunde få genom att vända oss till jämställdhetskommittén. Att den regering som jag själv tillhörde införde ett ekonomiskt stöd till kvinnoorganisationer har i och för sig underlättat mycket, men det ger inte det faktaunderlag som jag har efterlyst och som vi fortfarande saknar.

När det gäller utvecklingsfonderna var vi ganska överens. Vad jag underströk i mitt inlägg var hur enormt stora skillnaderna är där man har en särskilt anställd som har ansvaret för jämställdhetsarbetet. Därför tycker jag att vi borde kunna enas om att det hade varit lyckligt om vi hade kunnat få detta i alla fonder.

Anf. 120 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Lagen om jämställdhet i arbetslivet har varit i kraft endast fyra år. Jag tycker att den i stort har fungerat bra. Lagen har inneburit ett stöd för det aktiva jämställdhetsarbetet ute på arbetsplatserna. Denna uppfattning delas också av de företrädare för arbetsmarknadens parter som arbetar med jämställdhetsavtalen, vilka nu omfattar praktiskt taget hela arbetsmarknaden.

Jämställdhetsombudsmannen har föreslagit vissa ändringar i lagen, och jag har tillgodosett dessa förslag i den mån de inte kräver en mera ingående juridisk översyn av lagen. Jag menar att det ännu är för tidigt att göra en sådan genomgripande översyn. Vi behöver en längre tids erfarenhet av lagen innan en sådan översyn kommer till stånd. Under beredningen av lagändringarna har denna uppfattning delats av både de politiska partierna och arbetsmarknadens parter.

Den nya organisationen av jämställdhetsarbetet bedriver inte ett lika effektivt opinionsarbete som tidigare, har det sagts i debatten i dag.

Jag vill säga att jag har en litet annorlunda uppfattning om vad opinionsbildning och informationsverksamhet handlar om. Det finns en övertro på skriftlig information, färgglada broschyrer och informationsmaterial av olika slag. Min uppfattning är att förändringar av traditionella attityder – när det gäller jämställdhet som på de flesta andra områden – sker bäst genom förändring av verkligheten. Ett aktivt arbete av många människor direkt i verkligheten – i skolor, på arbetsplatser, inom organisationer och institutioner – ger betydligt mer effekt än det tjugigaste informationsmaterial. Därför har vi i vårt arbete under de här två åren lagt tyngdpunkten på att arbeta praktiskt och aktivt med konkreta projekt. Inte minst genom tiomiljonerskampanjen Fler kvinnor till industrin har vi nått många människor som har nyckelfunktioner när det gäller att förändra verkligheten och stimulera deras intresse och entusiasm för att arbeta vidare. Vi har satt i gång processer, som kommer att leva vidare och utvecklas under lång tid. Folkrörelserna har alltså fått massor av underlag.

Kampanjen startade sommaren 1983. Nu börjar det bli dags att summera intryck och erfarenheter från ett intensivt arbete. Vi håller just nu på att sammanställa en beskrivande rapport om alla de olika projekt som ingått i kampanjen. Den beräknas vara klar i februari. Då kommer också några av projekten att presenteras mera ingående i en reportagebok som vänder sig till en bredare publik. Vidare har arbetslivscentrum granskat kampanjen ur forskningsperspektiv för att stimulera till mera långsiktigt utvecklings- och forskningsarbete på arbetslivsområdet. Dess studie kommer också att finnas tillgänglig i en tryckt skrift så småningom.

Kampanjens syfte har varit att ge erfarenheter för framtida planering av skola och arbetsliv så att kvinnornas ställning på arbetsmarknaden stärks. Jag kan redan nu säga att våra förväntningar har överträffats.

Verksamhet har pågått – och pågår – på hundratalet orter i samtliga län. Vi bedömer att nära 50 000 flickor och kvinnor finns med i verksamheter i skolor eller på arbetsplatser. Över 3 000 – lärare och annan personal – och ett stort antal föräldrar har tagit del i olika aktiviteter. Omkring 600 skolor och 800 företag har på ett eller annat sätt aktiverats i kampanjen. Även utvecklingsfonderna har arbetat aktivt med särskilt stöd till kvinnlig företagsamhet samt utbildning av kvinnor i småföretag till mera kvalificerade arbetsuppgifter.

All denna aktivitet ger oss ett mycket bra erfarenhetsunderlag när vi nu går vidare och planerar för mera reguljära insatser. Det vilar ett stort ansvar på

både centrala, regionala och lokala organ att se till att insatserna inte blir kortsiktiga utan en del i det framtidsinriktade arbetet. Centralt arbetar vi nu med ett samlat åtgärdsprogram för kvinnorna på arbetsmarknaden.

Kunskap och medvetenhet om kvinnornas ställning på arbetsmarknaden måste öka regionalt. För att åstadkomma detta beslutade regeringen för drygt en vecka sedan om ett särskilt uppdrag till länsstyrelserna. Uppdraget går ut på att länsstyrelserna i samarbete med främst länsarbetsnämnder och läns skolnämnder skall göra en analys av kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i samband med den befolknings- och sysselsättningsprognos som skall lämnas till regeringen i mars 1985. I oktober 1985 skall länsstyrelserna redovisa de program som statliga myndigheter och andra organ upprättat i länen med syfte att främja jämställdhet. Det är min förhoppning att detta uppdrag skall bli ett stöd för inte minst de kvinnor – och de är som vi vet endast ett fåtal – som sitter i de regionala myndigheternas styrelser. Regionala konferenser kommer att hållas i början av 1985 med representanter för länsstyrelserna.

Herr talman! Jämställdhet handlar inte enbart om kvinnor. I Sverige har vi under många år varit klara över att villkoren måste förändras för både kvinnor och män om verklig jämställdhet skall uppnås. En milstolpe i denna utveckling var införandet av föräldraförsäkringen 1974, där lagstiftningen slog fast att vården av barn var en angelägenhet för båda föräldrarna. Efter hand som vi kunnat bygga ut försäkringen har också förutsättningarna för män att utnyttja den förbättrats. Numera är det drygt 20 % av alla nyblivna pappor som utnyttjar sin rätt till föräldraledighet under barnets första år. I genomsnitt tar de ut 46 dagar av sin föräldraledighet.

Av den sammanlagda tiden som föräldrarna förfogar över är det dock endast ca 10 % som utnyttjas av männen. Det är således fortfarande kvinnorna som bär den allra största delen av ansvaret för barnen, i varje fall när det kräver frånvaro från arbetet.

Jag menar att det är viktigt att diskutera jämställdhet ur männens perspektiv, inte enbart ur kvinnornas. Det är en viktig del i opinionsbildningen att den debatten förs.

Det är också viktigt att ta reda på vilka hinder som finns i arbetslivet och i samhället i övrigt för män att fungera mera jämställt. För att få underlag för beslut i de här frågorna tillkallade jag en särskild arbetsgrupp med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter. Arbetsgruppen har bedrivit ett aktivt utåtriktat arbete och därmed gjort stora insatser när det gäller information och opinionsbildning i en viktig jämställdhetsfråga.

På initiativ av gruppen har boken *Ur skägget* getts ut. Boken består av ett antal längre intervjuer med män på temat *Vad tänker män egentligen om kvinnor och barn?* Vidare har arbetsgruppen anordnat tre mycket ambitiösa seminarier, där hundratalet forskare och praktiker har redovisat sina erfarenheter under olika teman. Seminarierna har dokumenterats i särskilda rapporter. *Drömmen om pappa* och *Om män hade känslor* har kommit ut, och en tredje är på väg.

Rapporterna har haft en strykande åtgång och mött ett stort intresse både i

massmedia och i organisationslivet. Arbetsgruppens medlemmar är mycket efterfrågade för medverkan i olika sammanhang.

Under våren kommer arbetsgruppen att presentera ett idéprogram som jag kommer att ta del av med stort intresse. Det kommer då att beredas i regeringskansliet.

Herr talman! Hittills har jag redogjort för den del av jämställdhetsarbetet som är inriktad på direkta förändringar, politiska åtgärder och aktiva åtgärder för att åstadkomma attitydförändringar. Men det är viktigt att även verka på ett mer långsiktigt och djupgående plan. För att åstadkomma det har jag inrättat delegationen för jämställdhetsforskning, JÄMFO, som har till uppgift att initiera, samordna och följa forskning i de här frågorna.

JÄMFO har under sitt första verksamhetsår ordnat flera seminarier och konferenser för att stimulera kontakter mellan forskare, beslutsfattare och finansieringsorgan. JÄMFO studerar fortlöpande de kvinnliga forskarnas villkor och har tagit initiativ för att underlätta handledarsituationen för kvinnliga forskare. Vidare har JÄMFO tagit initiativ till några viktiga forskningsprojekt, bl. a. ett med titeln Kön, makt och politik samt projektet Parrelationer i barnfamiljer.

Genom Nya Jämsides, som utges av JämO, informerar delegationen fortlöpande om sin verksamhet.

I JÄMFO ingår alla fem politiska partierna, vilket innebär att parlamentariker kan följa och påverka den långsiktiga utvecklingen av jämställdhetsarbetet. Partierna ingår även i jämställdhetsrådet, där de kan följa och påverka det mera kortsiktiga och aktuella arbetet. I jämställdhetsrådet, som träffas fyra gånger om året, ger jag fortlöpande information om aktuella frågor, och det finns i regel god tid till diskussion. Vidare ges utrymme för partierna och de andra organisationerna som ingår i rådet att informera om vad som är aktuellt inom resp. organisation. Därigenom får vi ett utbyte av information i båda riktningarna, vilket jag tycker är mycket värdefullt.

Anf. 121 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! För mig har det aldrig varit svårt att ge en eloge till politiska motståndare när det har funnits anledning till det. Jag tycker att den kampanj som jämställdhetsministern har dragit i gång, det s. k. tiomiljonersprojektet för fler kvinnor i industrin, är ett bra initiativ. Jag hoppas att det också skall ge långsiktiga effekter och inte bara kortsiktiga.

Däremot är jag inte lika nöjd när det gäller underlaget för opinionsbildning och den förändring som där har skett. Jag delar helt den uppfattning som Anita Gradin här uttryckte: Aktivt arbete av många människor är mycket bättre än färgglada broschyrer. Men det är just de många människorna som är beredda att göra insatser som ropar på stöd och hjälp, ropar efter dokumentation och fakta att ha som underlag i sin opinionsbildning. Jag förstår inte att det bara är jag som möter alla dem som ständigt frågar: Var kan vi nu få dokumentation och fakta, när inte längre jämställdhetskommittén finns, som alltid gav den servicen.

Måndagen den
17 december 1984

*Jämställdhets-
frågor*

Anf. 122 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Jag kan lova Karin Andersson att vi i departementet gör allt vad vi kan för att det skall bli långsiktiga effekter av tiomiljonerskampanjen.

Samtidigt kan jag inte låta bli att ändå hävda att folkrörelser och organisationer genom jämställdhetsrådet har fått mängder av rapporter, dokumentation och fakta, som borde ha gett rejäla ringar på vattnet och en bred debatt.

Anf. 123 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande 8 har jag fogat en reservation, reservation nr 2. Den behandlar rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter. I reservationen yrkar jag avslag på denna del i betänkandet och bifall till motion 212.

Återigen skall riksdagen besluta om ett förslag som leder till ökad byråkrati i företagen. Detta stämmer illa överens med allt tal om avbyråkratiseringen, förenklingar, och ökad smidighet. Förmodligen är det ibland svårt att i handling leva upp till de vackra orden. När vissa politiker debatterar sysselsättningsfrågorna kritiserar krångel och byråkrati i näringslivet. I nästa andetag är de beredda till ytterligare krångel.

Självfallet medför varje ny lag en viss tröghet. I det här fallet kommer enskild person som tillfälligt anställer någon i sitt hushåll, liksom småföretagare med liten eller ingen administration, att jämföras med det stora företaget, med helt andra resurser. I detta finns ingen rimlighet. Enligt vår synsätt bör man inte lägga ytterligare sten på enskildas och småföretagares administrativa börda.

Vi motionärer stöder helt det arbete som bedrivs för en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Detta arbete får dock inte leda till åtgärder som försämrar förtroendet för jämställdhetssträvandena. Förslaget i det nu aktuella betänkandet kan få just denna effekt.

Redan i dag har JämO rätten att erhålla de uppgifter som är nödvändiga vid en bedömning av om könsdiskriminering förekommit i ett anställningsärende. Även de fackliga organisationerna har rätten att få dessa uppgifter, så helt utestängd är man inte på detta område.

Utskottets uppfattning att en ytterligare lagstiftning skulle leda till att onödiga tvister och motsättningar förebyggs är enligt min mening ett allmänt tyckande utan någon verklighetsförankring. Vilka grunder finns för utskottets ställningstagande?

Enligt vissa bedömare kan en utvidgning av lagen öka motsättningarna på arbetsplatsen.

Utskottet menar även att arbetsgivarens uppgiftsskyldighet inte kan anses som betungande. Med vilken erfarenhet kan utskottet hävda just detta?

Herr talman! I reservation 2 framhåller jag hur viktigt det är att det bedrivs ett arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Jag betonar även betydelsen av att åtgärder för att öka jämställdheten, för att de skall tas på allvar, ges ett praktiskt och i verkligheten förankrat innehåll.

Regeringens proposition saknar just dessa viktiga ingredienser. Rege-

ringsförslaget kommer i stället att leda till att de mindre företagen drabbas och att det blir mera byråkrati.

Vi föreslår därför att regeringen får i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag, som är bättre anpassat till anställningssituationen hos småföretagare och enskilda arbetsgivare.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 124 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Det betänkande som vi behandlar nu kommer väl inte att gå till historien som någon milstolpe i jämställdhetens utveckling precis, men det känns ändå befriande att få en debatt om jämställdhetsfrågor här i kammaren, inte minst om jämställdheten på arbetsmarknaden, som avslutning på en höst när debattklimatet mera har varit inriktat på att kvinnor borde sluta att "förverkliga sig själva" och i stället tänka på sin plikt som goda mödrar. Med andra ord: Avstå från rätten till arbete, egen inkomst och ett självständigt liv!

Har det blivit fult att tala om jämställdhet? utbrast en förtvivlad debattskribent i en av våra stora dagstidningar häromdagen. Nej, uppenbarligen är det i alla fall inte fult i Sveriges riksdag, och därmed vill jag göra det viktiga och glädjande konstaterandet att alla partier på ett eller annat sätt gett uttryck för vissa ambitioner rörande jämställdhetsarbetet i motioner som behandlas i detta betänkande. De, lyckligtvis få, som gärna viftar bort allt tal om jämställdhet med att det bara är en lyxdebatt för kvinnor i den s. k. karriären har uppenbarligen inte stöd, åtminstone inte helt stöd, av något riksdagsparti.

För det socialdemokratiska kvinnoförbundet är rätten till arbete på lika villkor en absolut grundläggande förutsättning för ett framgångsrikt jämställdhetsarbete. Under de senaste två årtiondena har kvinnorna erövat den rätten i stort antal. Ingen har kunnat tvinga en halv miljon kvinnor ut på arbetsmarknaden. Det måste otvivelaktigt ses som ett uttryck för kvinnors egen vilja till delaktighet i arbetslivet och till egen försörjning.

Men vi får inte glömma att det är långt kvar innan den rätten är erövad på lika villkor. Inom många områden på den mycket speciella arbetsmarknaden för kvinnor hotar den tekniska utvecklingen att sätta stora käppar i hjulen för att hindra jämställdhetsutvecklingen att rulla framåt.

Att bryta upp den könsuppdelade arbetsmarknaden är en av de viktigaste åtgärderna för att trygga kvinnors rätt till arbete. Fullständig framgång i det avseendet kan vi inte, enligt min mening, få förrän vi har utjämnt skillnaderna i arbetstid mellan män och kvinnor. Men visst kan vi i avvaktan på sextimmarsdagen göra mycket för att bryta upp attityderna till manligt och kvinnligt på arbetsmarknaden. Genom utbildningsinsatser kan vi bredda kvinnornas kunskaper i den "nya tekniken" – och i den gamla med för den delen. Åtgärder i den riktningen behandlas också i det här betänkandet. I en centermotion av Karin Andersson m. fl. betonas att jämställdheten också gäller männens rätt till vardagsbestyr och familjeliv. Jag tycker att det är oerhört viktigt att detta påpekas i varje jämställdhetsdebatt. Anita Gradin tog också upp detta tema.

Nr 55

**Måndagen den
17 december 1984**

*Jämställdhets-
frågor*

Målet för jämställdhetsarbetet är faktiskt inte bara att kvinnor också skall ikläda sig allt det som har varit förknippat med mansrollen. I takt med att kvinnorna bidrar till försörjningen borde männen i stället kunna plocka till sig det som de tvingats försumma, det som faktiskt en del män börjar inse nu, nämligen de sociala värdena i livet, inte minst kontakterna med barnen.

Vi brukar tala om att riva förvärvshindren för kvinnor, men det finns faktiskt en hel del hinder, både praktiska och i form av attityder, som männen borde riva. Jag har tidigare i något sammanhang sagt att jag är förvånad över att männen – detta dådkraftiga släkte – inte har tagit itu med att riva dessa hinder för länge sedan. Då kunde vi ha mötts någonstans där ute på hinderbanan.

Herr talman! Efter denna glada utmaning till de manliga kollegorna i kammaren vill jag bara helt kort anknyta till ett annat avsnitt i betänkandet. Där finns, som Karin Andersson har berört, en föga uppbygglig redovisning av kvinnorepresentationen i statliga kommittéer och styrelser. Men även om det är dåligt med 17 % kvinnor i det sammanhanget så finns det värre exempel och troligen mer förödande. I det sysselsättningspolitiska program som det socialdemokratiska kvinnoförbundet antog på sin kongress i somras uppmärksammades det allvarliga faktum att i alla de organ som har betydelse för den regionala sysselsättningsplaneringen och de regionala åtgärderna för sysselsättningen är kvinnorna så sällsynta att de egentligen borde fridlysas. Jag tänker då på länsarbetsnämnder, länsstyrelser, länskolnämnder och utvecklingsfonder. Om de få som är med sitter där som gisslan eller alibi skall jag låta vara osagt, men det är alldeles uppenbart att det måste till åtgärder för att snabbt få de regionala myndigheterna att också ta itu med kvinnornas arbetsmarknadssituation, samtidigt som vi självfallet, framför allt de politiska kvinnoförbunden, måste se till att det blir en ändring när det gäller den dåliga representationen. När jag efterlyser snara åtgärder är det med stor tillfredsställelse som jag har tagit del av jämställdhetsministerns uppdrag åt länsorganen att redovisa program för att kunna stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden. Jag ser fram emot det förslag till samlat åtgärdsprogram som förutskickats.

I detta anförande instämde Lilly Bergander, Sylvia Pettersson, Inger Hestvik, Tyra Johansson, Anita Persson och Ulla Johansson (alla s).

Anf. 125 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! I ett anfall av solidaritet med alla ledamöter i riksdagen strök jag mig själv från talarlistan. Jag tyckte att både kvinnor och män i kammaren behövde litet sömn. Sedan har det slagit mig: Varför skulle just jag avstå? Varför skall det alltid vara förespråkare för jämställdhet som skall avstå från att säga ifrån – enligt regeln lev som du lär, du skall avstå och göra politiken mänskligare – bara därför att det är sent på natten? Jag har inte märkt att någon av de öppna motståndarna – de är få när det gäller öppenheten här i kammaren – har gjort det. Däremot hörde jag senast kl. 22.40 någon som sade att det var sent och att vi borde sluta debatten. Eftersom alla vill sluta,

skall jag inte säga vilket parti det kom ifrån, men vederbörande kanske känner till det.

Därmed, herr talman, kommer jag in på min första och äldsta tes när det gäller jämställdhet och politik. Den lyder: Tala inte emot, säg bara att jämställdhet, det är bra. Då får motståndaren slå in öppna dörrar, och ingenting händer. Tala inte för mycket, så händer ingenting. Jag tycker inte att vi skall finna oss i detta.

Nu har Elver Jonsson redan talat för folkpartiets sak i de konkreta ärenden som utskottet har behandlat, och jag har instämt för mitt partis del, men några ytterligare reflexioner är på sin plats. För den som inte sitter i arbetsmarknadsutskottet är det intressant att läsa vissa formuleringar i betänkandet. På s. 6 står det t. ex.: "Det är i det sammanhanget viktigt att påpeka i ett statsfinansiellt läge som inte tillåter kostnadskrävande reformer att långt ifrån alla åtgärder som leder till jämställdhet medför ökade utgifter för samhället."

Herr talman! Får jag bara säga att de flesta åtgärder som leder till jämställdhet medför minskade utgifter för samhället. De medför nämligen inkomster från kvinnorna, genom att vi betalar samma skatter till samhället som männen gör för sina inkomster. De medför alltså därmed högre skatteintäkter och färre utgifter. Det är helt enkelt, herr talman, ett nationalekonomiskt slöseri att inte utnyttja alla begåvningar.

Ett annat exempel på hur man resonerar i de här sammanhangen är arbetsdomstolens sammansättning, som redovisas i betänkandet på s. 13. Där framgår det att 2 av 22 ledamöter är kvinnor och att 8 av 57 ersättare är kvinnor. Procentandelen är som vanligt högre bland ersättarna. Det sägs vidare i betänkandet – när vi talar om att kvinnor borde vara med och döma i dessa ärenden – att utskottet har förståelse för det grundläggande synsättet på domstolarnas sammansättning som präglar motionerna. Det finns åtskilliga, i det närmaste självklara skäl som talar för att såväl kvinnor som män skall delta i den dömande verksamheten.

Det är också obestriddigt att all dömande verksamhet i större eller mindre utsträckning påverkas av bakgrund, värderingar och erfarenheter hos dem som dömer. Men, herr talman, med de utgångspunkterna borde utskottet ha kommit till samma resultat som vi gjorde i folkpartimotionerna. Det är än så länge viktigt att både kvinnor och män deltar i arbetsdomstolens domar enligt jämställdhetslagen. När utskottet nu inte har kunnat ansluta sig till detta synsätt, trots inledningen, bevisar detta återigen min tes att alla i kammaren som säger att jämställdhet är bra och eftersträvansvärd talar med dubbla tungor. Våldigt få tycks nämligen vilja göra någonting åt saken. De som faktiskt vill vågar heller inte, skulle jag vilja säga, gå för långt i någon fråga, för då skulle de uppfattas som orealistiska i sak.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta mycket längre, mycket längre än sex minuter, och bevisa på vilket sätt många politiker fullständigt saboterar jämställdhetsarbetet genom att säga: Ja, det är bra. Men vi lyssnar inte ens i kammaren, trots att vi är här sent på kvällen allihop.

Utskottet har också i ett betänkande sagt att man har samma grundläggan-

de uppfattning som motionärerna. Jag skall inte nämna på vilken sida detta står. Det kan vara lämpligt för ledamöterna att läsa hela betänkandet. Det kommer ett antal "men" efteråt, och nu är det min tur att säga "men". Det är bra, herr talman, att alla i riksdagen säger sig vara för jämställdhet, men det vore mycket bättre om också alla vore villiga att i gärningar göra någonting för jämställdheten. Det kan de göra bl. a. genom att rösta rätt om utskottets hemställan i detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 7

Mom. 1 (redovisning av arbetslösheten)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 73 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 2 (förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken)

Först biträddes reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl. med 141 röster mot 18 för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 139 för reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (inriktningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 50 för hemställan i reservation 4 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (reformerat system för arbetslöshetsersättning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 6 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 7 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (finansiering av nytilkommande arbetsmarknadspolitiska åtgärder)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 9 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 6 (beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 11 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 7 (beredskapsarbeten av investeringskaraktär i de sex nordligaste länen)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels hemställan i reservation 12 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels hemställan i reservation 13 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 14 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 8 (övriga byggsvaga regioner)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 15 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 16 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (ett Folkets hus i Kiruna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 17 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 18 av Arne Fransson m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 11 (skyddad sysselsättning hos offentliga arbetsgivare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (nya regler för beslut om kommunala beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (kommunalt rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 138 för reservation 21 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 15 (ändrade grunder för rekryteringsstödet till näringslivet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (medelsanvisning till rekryteringsstöd till näringslivet och enskilda beredskapsarbeten)

Först biträdades reservation 24 av Elver Jonsson med 32 röster mot 22 för reservation 25 av Lars-Ove Hagberg. 251 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 23 av Alf Wennerfors m. fl. – som ställdes mot reservation 24 av Elver Jonsson – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Alf Wennerfors m. fl. – genom uppresning.

Mom. 17 (sysselsättningsgaranti för arbetslösa ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (särskilda medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslagsberäkning m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 28 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 29 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors,
dels reservation 30 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 9

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 18 för reservation 1 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 2 (målen för arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 18 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 3 (målgrupper för AMU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (den regionala uppdragsmyndigheten såvitt avsåg styrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 138 för reservation 4 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 6 (den regionala uppdragsmyndigheten såvitt avsåg politisk förankring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (den regionala uppdragsmyndigheten såvitt avsåg utseende av styrelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (den regionala uppdragsmyndigheten såvitt avsåg utseende av chef)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (den centrala myndigheten såvitt avsåg styrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (den centrala myndigheten såvitt avsåg lokaliseringen)

Först biträddes reservation 9 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 183 av Jan Hyttring – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 250 röster mot 49 för reservation 9 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (utbildningen inom AMU såvitt avsåg kursplaner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (köp av utbildning i företag m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (förläggning av utbildning till reguljära arbetsplatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (elevsociala åtgärder inom AMU-organisationen)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 65 för reservation 13 av Arne Fransson m. fl.

Mom. 24 (finansiering av AMU-organisationen, ekonomiska konsekvenser m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 8

Mom. 2 (rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter)

Först biträdades reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. – som ställdes mot reservation 2 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 207 röster mot 73 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 24 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (rätt till anställningen)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 35 för reservation 3 av Elver Jonsson och Alexander Chrisopoulos.

Mom. 6 (kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (skydd mot trakasserier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Elver Jonsson och Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 6 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (opinionsbildning på jämställdhetsområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 63 för reservation 7 av Karin Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 13 (fler kvinnliga chefer m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Elver Jonsson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kvinnliga företagare)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 66 för reservation 9 av Karin Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (ett program för att förbättra kvinnans ställning i samhället)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för reservation 10 av Alexander Chrisopoulos.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid tisdagens sammanträde.

Nr 55

Måndagen den
17 december 1984

10 § Anf. 126 TALMANNEN:

På tisdagens föredragningslista upptas justitieutskottets betänkande 12 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

11 § Kammaren åtskildes kl. 00.14.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert